



Gwasanaeth Llysoedd
a Thribiwnlysoedd EF

HM Courts &
Tribunals Service



Cynllun Iaith Gymraeg

Paratowyd yn unol â
Deddf yr Iaith Gymraeg 1993

Welsh Language Scheme

Prepared under the
Welsh Language Act 1993



2023-26

Cynllun Iaith Gymraeg Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EF 2023-26

Paratowyd yn unol â Deddf yr Iaith Gymraeg 1993

HM Courts and Tribunals Service Welsh Language Scheme 2023-26

Prepared under the Welsh Language Act 1993

Datganiad Polisi ar y Cynllun Iaith Gymraeg

Mae Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi (GLITEF) wedi mabwysiadu'r egwyddor y bydd, wrth gynnal busnes cyhoeddus a gweinyddu cyfiawnder yng Nghymru, yn trin yr iaith Gymraeg a'r iaith Saesneg yn gyfartal. Mae Adran 22 o Deddf Iaith Gymraeg 1993 yn datgan bod gan unrhyw barti i achos cyfreithiol yng Nghymru yr hawl i siarad Cymraeg.

Mae'r Cynllun hwn yn nodi sut y byddem yn rhoi'r egwyddor honno ar waith wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru.

Cafodd y Cynllun diwygiedig hwn ei gymeradwyo gan Gomisiynydd y Gymraeg ar y 23^{ain} o Chwefror 2023.

Welsh Language Scheme Policy Statement

HM Courts and Tribunals Service has adopted the principle that in the conduct of public business and the administration of justice in Wales, it will treat the Welsh and English languages on a basis of equality. Section 22 of the Welsh Language Act 1993 states that any party to legal proceedings in Wales has the right to speak Welsh.

This scheme sets out how we will give effect to that principle when providing services to the public in Wales.

This revised Scheme was approved by the Welsh Language Commissioner on 23rd February 2023.

Cynnwys

Rhagair	t.7
Cyflwyniad	t.8
Ein ffocws ar gyfer y dyfodol	t.10
Cyfrifoldeb am y cynllun	t.13
Cynllunio a darparu gwasanaeth	t.15
Ein darpariaeth iaith Gymraeg	t.18
Defnyddio'r Gymraeg mewn gwrandawiadau llys a thribiwnlys	t.23
Ein darpariaethau ar gyfer yr ynadaeth	t.33
Delwedd gyhoeddus y sefydliad	t.36
Ein darpariaeth ar gyfer staff	t.39
Gweithredu a monitro	t.41
Recriwtio	t.42
Trefniadau gweinyddol	t.44
Bodddhad, cwynion a monitro	t.46
Rhoi cyhoeddusrwydd i'r Cynllun	t.49
Atodiad i	t.50
Atodiad ii	t.53
Atodiad iii	t.57
Atodiad iv	t.63
Atodiad v	t.65

Contents

Foreword	p.7
Introduction	p.8
Our focus for the future	p.10
Responsibility for the scheme	p.13
Service planning and delivery	p.15
Our Welsh Language provision	p.18
Using Welsh in court and tribunal hearings	p.23
Our provision for the Magistracy	p.33
The organisation's public image	p.36
Our provision for staff	p.39
Implementation and monitoring	p.41
Recruitment	p.42
Administrative arrangements	p.44
Satisfaction, complaints and monitoring	p.46
Publicising the scheme	p.49
Annex i	p.50
Annex ii	p.53
Annex iii	p.57
Annex iv	p.63
Annex v	t.65

rhagair foreword

Yn dilyn fy mhenodiad lled-ddiweddar yn Brif Weithredwr Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi (GLITEF), roeddwn yn falch iawn o ddarllen, mewn Adroddiad Sicrwydd blynyddol diweddar gan y Comisiynydd Iaith, bod GLITEF ar flaen y gad o ran materion yn ymwneud â'r iaith Gymraeg. Credaf fod y cynllun diwygiedig hwn yn arddangos ein bod yn parhau i gymryd ein hymrwymiad i'r iaith o ddifrif. Rwy'n benderfynol y bydd GLITEF yn parhau i chwilio am ddulliau o wella'r modd yr ydym yn darparu ein gwasanaethau yn Gymraeg. Wrth i Gymru barhau i newid, mae'n gwbl gywir ein bod ninnau'n herio'n hunain i fod yn well.

Nid ar hap y dylai unrhyw berson allu cael mynediad at wasanaethau GLITEF yn Gymraeg. Mae'r Cynllun diwygiedig hwn yn ceisio cryfhau ein gwaith o lunio polisiau ac yn gosod dyletswydd arnom i ystyried effaith mentrau newydd a'n rhaglen ddiwygio ar y defnydd o'r iaith. Drwy'r cynllun hefyd yr ydym yn ymroddedig i gynnal awdit blynyddol o'r staff yng Nghymru sy'n siarad Cymraeg. Bydd yr awdit yn ein cynorthwyo yn ein hymdrechion i sicrhau bod gennym ddigon o siaradwyr Cymraeg yn ein swyddi wyneb yn wyneb allweddol sy'n ymdrin â'r cyhoedd i ateb y cynnydd yn y galw a ragwelwn wrth i nifer y siaradwyr Cymraeg dyfu tuag at y targed o un filiwn yn 2050.

Rwy'n ymfalchio bod GLITEF wedi dod mor bell dros y blynyddoedd a hyderaf y byddwch yn cytuno bod y Cynllun Diwygiedig hwn, sy'n derbyn fy nghefnogaeth lawn, yn gam pwysig pellach at wella ein gwasanaethau.

Following my relatively recent appointment as CEO for HMCTS, it was extremely pleasing to read, in a recent Welsh Commissioner's annual Assurance Report, that historically HMCTS has been ahead of the curve on matters pertaining to the Welsh language and I believe that this revised scheme demonstrates that we continue to take our commitment to the Welsh language seriously. I am determined that HMCTS will constantly look to improve how we provide our services in Welsh and as Wales continues to change, it is only right for us to challenge ourselves to be better.

The ability of any user to access HMCTS' services in Welsh, should not be arbitrary and this revised Scheme seeks to strengthen our policy making and places an obligation upon us, to consider the impact of new initiatives and reform, on the use of the language. The scheme also commits us to undertake an annual audit of Welsh speaking staff in Wales, which will help us in our efforts to ensure we have adequate Welsh speakers in our key customer facing roles in order to meet what we anticipate will be an increasing demand as the numbers of Welsh speakers grow towards the 2050 target of one million.

I am proud that HMCTS has come such long way over the years and I hope you will agree that this revised Scheme, which has my full support, makes important further steps to improve our services.

Nick Goodwin

Prif Weithredwr / Chief Executive
Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EF / HM Courts and Tribunals Service

1

Cyflwyniad

Introduction

Ein sefydliad

1.1. Mae Gwasanaeth Llysoedd a Thriwilysoedd Ei Fawrhydi yn asiantaeth weithredol i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder. Rydym yn darparu cymorth gweinyddol i'r Llys Apêl, yr Uchel Lys, Llys y Goron, y Llys Sirol, Llys Ynadon, Tribiwnlysoedd a'r Llys Gwarchod.

1.2. Mae'r Cynllun hwn yn ymdrin â gwaith Llys y Goron, Llys Ynadon, yr Un Llys Sifil a'r Un Llys Teulu, y Tribiwnlys Nawdd Cymdeithasol a Chynnal Plant, y Tribiwnlys Cyflogaeth, y Tribiwnlys Mewnfudo a Lloches, y Llys Gwarchod, y Llys Busnes ac Eiddo a'r Gwasanaeth Profiant.

Cyfeirir ym mharagraff 6.28 at y ddarpariaeth Gymraeg yn y Llys Apêl, Uchel Lys a'r Uwch Dribiwnlys.

Ein Cynllun

1.3. Mae Cynllun Iaith Gymraeg Gwasanaeth Llysoedd a Thriwilysoedd EF yn ymrwymo GLITEF i gefnogi'n llwyr yr egwyddor sy'n sail i Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 sef i drin pawb sy'n dymuno defnyddio'r Gymraeg yng Nghymru, yn yr un modd â'r sawl sy'n dymuno defnyddio'r Saesneg. Mae'r Cynllun hwn yn nodi sut bydd GLITEF yn gweithredu'r egwyddor honno wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru.

Our organisation

1.1. HM Courts and Tribunals Service is an executive agency of the Ministry of Justice. We provide administrative support to the Appeal Court, the High Court, Crown Court, County Court, Magistrates' Court, Tribunals and the Court of Protection.

1.2. This Scheme covers the work of the Crown Court, Magistrates Court, the Single Civil and Family Court, the Social Security and Child Support Tribunal the Employment Tribunal, the Immigration and Asylum Tribunal, the Court of Protection, the Business and Property Courts and the Probate Service.

Reference is made in paragraph 6.28 to the provision of Welsh in the Court of Appeal, High Court and Upper Tribunal.

Our Scheme

1.3. HM Courts and Tribunals Service's Welsh Language Scheme commits us to fully support the principle behind the Welsh Language Act 1993, of treating those in Wales who wish to use Welsh, in the same way as those who wish to use English. This Scheme sets out how we will give effect to that principle when providing services to the public in Wales.

- | | |
|---|---|
| <p>1.4. Dylech ddarllen cyfeiriadau yn y Cynllun hwn at y cyhoedd yn gyffredinol i olygu ei fod yn cynnwys aelodau'r proffesiwn cyfreithiol gan gynnwys y farnwriaeth, awdurdodau lleol a phob awdurdod erlyn cyhoeddus eraill ac unrhyw grŵp budd penodol yng Nghymru y byddwn yn darparu gwasanaeth ar eu cyfer.</p> | <p>1.4. You should read reference in this Scheme to the general public as including members of the legal profession including the judiciary, local authorities, all other public prosecuting authorities and any particular interest group in Wales to which we provide a service.</p> |
| <p>1.5. Mae'r llysoedd ynadon yn ymdrin â 97% o achosion troseddol yng Nghymru a Lloegr yn ogystal â bod ag awdurdodaeth eang ym maes achosion teulu a sifil. Mae'r llysoedd ynadon hefyd yn ymdrin ag apeliadau sy'n deillio o benderfyniadau penodol gan awdurdodau lleol.</p> | <p>1.5. Magistrates' courts deal with 97% of criminal cases in Wales and England as well as having an extensive family and civil jurisdiction. The magistrates' courts also deal with appeals from certain local authority decisions.</p> |
| <p>1.6. Mae'r llysoedd sirol yn ymdrin â phob achos cyfraith sifil ar wahân i'r rhai mwyaf cymhleth. Bydd y rhain yn cynnwys hawliadau am anaf personol, tor-cytundeb, gorfodaeth ym maes dyledion, ailfeddiannu eiddo, materion yn ymwneud â methdaliad a materion teuluol megis ysgariad.</p> | <p>1.6. County courts deal with all but the most complicated civil law proceedings. These include personal injury claims, breaches of contract, debt enforcement, repossession of properties, bankruptcy and family issues such as divorce.</p> |
| <p>1.7. Mae'r Cynllun yn ymdrin â'r tribiwnlysoedd hynny sy'n cael eu gweinyddu gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn unig. Mae rhai o'r awdurdodaethau'n ymestyn ledled y Deyrnas Unedig, rhai yn ymdrin â Phrydain Fawr ac eraill yn ymdrin â Lloegr yn unig. Enghreifftiau o dribiwnlysoedd yr ydym yn eu gweinyddu yw'r Tribiwnlysoedd Cyflogaeth, Tribiwnlysoedd Nawdd Cymdeithasol a Chynnal Plant a Thribiwnlysoedd mewnfudo a lloches. Ceir rhestr lawn ar http://www.justice.gov.uk/tribunals</p> | <p>1.7. The Scheme only covers those tribunals that are administered by the Ministry of Justice. Some of the jurisdictions extend across the UK, some cover Great Britain and others cover England only. Examples of the tribunals we administer are Employment Tribunals, Social Security and Child Support Tribunals and Immigration and Asylum Tribunals. A full list can be seen at http://www.justice.gov.uk/tribunals</p> |

2 Ein ffocws ar gyfer y dyfodol

Our focus for the future

Ein Cynllun

- 2.1 I wella ei ddarpariaeth dwyieithog yn barhaus, bydd ein ffocws i'r dyfodol fel a ganlyn:
- gweithio gyda defnyddwyr gwasanaeth a phartneriaid cyfiawnder eraill i sicrhau ein bod yn canfod dewis iaith mor fuan â phosibl ac yn cael ei gofnodi'n briodol ar bob cam ym mhroses y llysoedd a'r tribiwnlysoedd.
 - codi ymwybyddiaeth defnyddwyr y llysoedd a'r tribiwnlysoedd o'u hawl i ddefnyddio'r Gymraeg.
 - bod yn fwy rhagweithiol wrth farchnata ein gwasanaethau Cymraeg ar ein llwyfannau cyfryngau cymdeithasol.
 - os ydym yn darparu gwasanaethau swyddfa gefn ar sail Cymru a Lloegr a fyddai wedi cael eu darparu yng Nghymru yn flaenorol, byddwn yn darparu'r gwasanaethau hynny yn Gymraeg neu'n ddwyieithog i bobl sy'n byw yng Nghymru.
 - sicrhau bod ein swyddfeydd Canolfannau Busnes Cenedlaethol a'n Canolfannau Gwasanaethau'r Llysoedd a Thribiwnlysoedd yn darparu gwasanaeth Cymraeg, naill ai'n uniongyrchol neu trwy Uned yr Iaith Gymraeg.
 - parhau i weithio mewn partneriaeth gyda Chanolfannau Gwasanaethau'r Llysoedd a Thribiwnlysoedd i ddarparu gwasanaeth Cymraeg i'r rhai sydd am ryngweithio â ni yn Gymraeg.

Our Scheme

- 2.1 In order to continuously improve its bilingual provision our focus for the future:
- working with other service users and justice partners to ensure that language choice is captured at the earliest possible stage and properly recorded at all points in the courts and tribunals process.
 - raising awareness of court and tribunal users rights to use Welsh.
 - to take a more proactive approach to marketing our Welsh language services on our social media platforms
 - if we provide back office services on an England and Wales basis which would previously have been provided within Wales, we will provide those services in Welsh or bilingually for people living in Wales.
 - to ensure that our National Business Centre offices and Court and Tribunal Service Centres provide a Welsh language service either directly or through our Welsh Language Unit.
 - to continue to work in partnership with the Courts and Tribunals Service Centres to provide a Welsh language service for those who want to interact with us in Welsh.

- sicrhau bod y Gwasanaeth Cymorth Digidol a ddarperir ar ein rhan yn parchu ymrwymiad y Cynllun hwn.
- to ensure that the Digital Assist Service provided on our behalf honours the commitment of this Scheme.
- gwella'r ddarpariaeth o offer cyfieithu yn Llys y Goron Abertawe sydd ac eithrio Llys y Goron Caernarfon, y Llys y Goron sy'n gwrando ar y nifer uchaf o achosion lle defnyddir yr iaith Gymraeg.
- improving the provision of interpretation equipment in Swansea Crown Court which other than Caernarfon Crown Court is the Crown Court that hears the most cases with a Welsh language requirement.
- gwneud yn siŵr bod pob aelod newydd o staff yng Nghymru yn deall y pwysigrwydd o ddarparu gwasanaeth Cymraeg a darpariaethau'r Cynllun, ac yn gallu cyflwyno eu hunain yn y Gymraeg.
- ensuring that all new staff in Wales have an understanding of the importance of providing a Welsh language service, the provisions of the Scheme and can introduce themselves in Welsh.
- sicrhau bod yr holl staff yng Nghanolffannau Gwasanaeth y Llysoedd a'r Tribiwnlysoedd yn deall y broses ar gyfer ymdrin ag achos lle defnyddir yr iaith Gymraeg.
- to ensure all staff in our Court and Tribunal Service Centres understand the process for dealing with a Welsh language case.
- sicrhau bod ein holl gontractwyr yn gweithio i'r un safonau iaith drwy ddarparu canllawiau priodol ar gyfer pob cytundeb trydydd parti.
- ensuring that all our contractors work to the same language standards by providing appropriate guidelines for every third party agreement.
- sicrhau ein bod yn casglu manylion yn gywir am yr achosion lle defnyddiwyd yr iaith Gymraeg naill ai trwy'r achos neu mewn rhan ohono.
- to ensure we capture correctly all details of cases where the Welsh language was used in full or part.
- gwella rheolaeth o ran recriwtio allanol fel bod rheolwyr sydd am lenwi swyddi gwag yn rhoi ystyriaeth briodol i ddynodi swyddi sy'n ymdrin gyda'r cyhoedd fel rhai sydd a'r Gymraeg yn hanfodol/dymunol a hynny yn seiliedig ar gapasiti ieithyddol presennol a phroffil ieithyddol yr ardal a wasanaethir ganddynt.
- to improve governance around external recruitment so that vacancy managers give due consideration to the designation of key customer facing posts as Welsh essential/ desirable based on current linguistic capacity against the linguistic profile of the area they serve.

- Byddwn yn adrodd yn fewnol bob chwarter ar ansawdd y gwasanaethau a ddarperir gan Uned yr Iaith Gymraeg, e.e. gwasanaeth cwsmer, cyfieithu, cyfieithu ar y pryd a pholisi drwy ein Fframwaith Cytundeb Gwasanaeth.
- We will report quarterly internally on the quality of the services provided by our Welsh Language Unit i.e customer service, translation, interpretation and policy work through our Service Assurance Framework.

3 Cyfrifoldeb am y Cynllun Responsibility for the Scheme

- 3.1 Ein Prif Weithredwr sydd â'r cyfrifoldeb cyffredinol am weithredu'r Cynllun hwn.
- 3.2 Y Cyfarwyddwr Cyflawni ar gyfer Cymru sy'n gyfrifol am y Cynllun yng Nghymru. Mae'r cyfrifoldeb am weithrediad ein Cynllun laith Gymraeg bob dydd wedi cael ei ddirprwyo i'r Pennaeth Gwasanaethau laith Gymraeg.
- 3.3 Mae gan Farnwyr Cyswllt y Gymraeg rôl bwysig i'w chwarae mewn perthynas â sicrhau bod darpariaethau'r Cynllun hwn mewn perthynas â defnyddio'r Gymraeg mewn gwrandawiadau llys a thribiwnlys yn cael eu gweithredu.
- 3.4 Y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cenedlaethol sy'n gyfrifol am y Gwasanaeth Profiant ledled Cymru a Lloegr, ac mae wedi dirprwyo gweithrediad y cynllun hwn i Bennaeth Gweithrediadau ein Canolfan Wasanaethau, a gallwch ysgrifennu at y Pennaeth Gweithrediadau gydag unrhyw sylw neu ymholiad. Os nad ydych yn fodlon gyda'r ateb hwnnw, gallwch ysgrifennu at Ddirprwy Gyfarwyddwr ein Canolfan Wasanaethau.
- 3.5 Mae gweithredu a chyflwyno'r Cynllun hwn yn ein Pencadlys cenedlaethol yn gyfrifoldeb ar y cyd, dan arweiniad y Pennaeth Gwasanaethau laith Gymraeg. Byddwn yn cydweithio gyda phob un o'n Cyfarwyddiaethau Pencadlys a'r Timau Diwygio mewn perthynas ag effaith newid yng Nghymru.
- 3.1 Our Chief Executive has overall responsibility for the operation of this Scheme.
- 3.2 The Delivery Director for Wales is responsible for the Scheme in Wales. The day to day running of our Welsh Language Scheme is delegated to the Head of Welsh Language Services.
- 3.3 The Welsh Language Liaison Judges have an important role to play in ensuring that the provisions of this Scheme are implemented in relation to the use of Welsh in court and tribunal hearings.
- 3.4 The National Services Director is responsible for the Probate Service throughout Wales and England and has delegated the operation of this scheme to our Service Centre Head of Operations to whom you may write with any enquiries or comments. If you are dissatisfied with that reply, you may write to our Service Centre Deputy Director.
- 3.5 The operation and implementation of the Scheme at our national HQ is a collective responsibility, led by the Head of Welsh Language Services. We will ensure working relationships with each of our HQ Directorates and the Reform Teams in relation to the impact of change in Wales.

3.6 Mae cyfrifoldeb ar y rhai a restrir isod i gydlynu a gweithredu'r Cynllun:-

- Y Prif Weithredwr
- Cyfarwyddwr Cyflawni ar gyfer Cymru.
- Pennaeth y Gwasanaethau Cymraeg
- Yr Uwch Dîm Rheoli
- Bwrdd Rheoli Cymru
- Rheolwyr Polisi ac Uwch Rheolwyr Prosiect
- Rheolwyr Gweithredol a Chyflawni yng Nghymru.

3.7 Mae gennym hefyd Bencampwyr Iaith Gymraeg ym mhob llys/swyddfa yng Nghymru. Eu rôl yw codi ymwybyddiaeth am y Cynllun a hyrwyddo dwyieithrwydd yn gyffredinol ar lefel swyddfa/llys.

3.6 The responsibility for co-ordinating and implementing the Scheme rests with:

- Chief Executive
- Delivery Director for Wales
- Head of Welsh Language Services
- Senior Management Team
- Wales Management Board
- Policy Leads and Senior Project Managers Operations and Delivery Managers in Wales

3.7 We also have Welsh Language Champions in each court/office in Wales. Their role is to raise awareness of the Scheme and to generally promote bilingualism at court/office level.

Cynllunio

4.1. Wrth ddatblygu polisiau a gweithdrefnau newydd, diweddarau'r rhai cyfredol neu wrth ystyried effaith polisiau a chynlluniau'r llywodraeth yng Nghymru, byddwn yn rhoi sylw llawn i'w heffaith ar ddefnyddio'r Gymraeg.

Byddwn yn rhoi rhagor o bwys ar gynnal asesiadau o'r effaith bosibl a gaiff newidiadau i bolisiau a thechnoleg ar ddefnyddio'r iaith Gymraeg. Mae templed dogfennau ymgynghori'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cynnwys adran sy'n cyfeirio at yr angen i asesu effaith unrhyw bolisi neu fenter newydd ar y defnydd o'r Gymraeg.

Mae swyddogion ein Huned Iaith Gymraeg hefyd yn gweithio'n agosach gydag arweinydd yr iaith Gymraeg o fewn y Weinyddiaeth Gyfiawnder i wella ymwybyddiaeth o'r Gymraeg o fewn adrannau polisi a newid.

Ni chaiff y Cynllun ei newid heb gymeradwyaeth gan Gomisiynydd y Gymraeg.

4.2. Pan fyddwn yn llunio polisiau newydd, neu'n adolygu ac addasu polisiau presennol, byddwn yn ystyried pa effeithiau (boed yn bositif neu negyddol) y bydd y penderfyniad polisi yn ei gael ar :-

- (a) y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a
- (b) pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafrinol na'r Saesneg.

Planning

4.1 When developing new policies and procedures, updating current ones or considering the impact of government policies and initiatives in Wales, we will have full regard to their consequences on the use of the Welsh language. We'll give greater emphasis to undertaking impact assessments on the potential effect of policy and technology changes on the use of the Welsh language. MoJ's consultation template contains a section within it referring to the need to assess the impact of any new policy initiative on the use of the Welsh language.

Our Welsh Language Unit officers are also working increasingly closely with Welsh language leads within MoJ to improve Welsh language awareness within policy and change departments.

The Scheme will not be altered without the approval of the Welsh Language Commissioner.

4.2. When we formulate new policies or when we review or adapt existing policies we will consider what effects (whether positive or negative) the policy decision will have on:-

- a) opportunities for people to use Welsh and
- (b) not treating Welsh less favourably than English.

4.3. Pan fyddwn yn cyhoeddi dogfen ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi, rhaid i'r ddogfen ystyried a chanfasio barn ar yr effaith (boed yn bositif neu niweidiol) a gaiff y penderfyniad polisi sy'n cael ei ystyried ar :-

(a) y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a

(b) pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

4.4. Pan fyddwn yn comisiynu neu'n cynnal gwaith ymchwil i'n cynorthwyo i wneud penderfyniad polisi, byddwn yn sicrhau bod yr ymchwil yn ystyried pa effeithiau, os o gwbl (ac a ydynt yn bositif neu niweidiol), y bydd y penderfyniad polisi dan ystyriaeth yn ei gael ar :-

(a) y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a

(b) pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

4.3. When we publish a consultation document that relates to a policy decision, the document must consider and canvass opinion on the impact (whether those are positive or detrimental) the policy decision being considered has on:-

(a) opportunities for people to use Welsh and

(b) not treating Welsh less favourably than English

4.4. When we commission or conduct research work to assist us in making a policy decision we will ensure that the research considers what effects, if any (and whether they are positive or detrimental) the policy decision under consideration will have on:-

(a) opportunities for people to use Welsh and

(b) not treating Welsh less favourably than English

Cyflwyno

4.5. Byddem yn hybu ac yn hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Yng Nghymru rydym yn cefnogi'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn ein gweinyddiaeth fewnol ac wrth ymwneud â chyrff eraill sy'n darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru. Wrth ddarparu gwasanaeth ar gyfer pobl ym mhob cwr o Gymru, rydym wedi ymrwymo i ddarparu gwasanaeth cyson yn Gymraeg o'r un safon â'r hyn a ddarperir yn Saesneg.

Delivery

4.5. We will promote and facilitate the use of Welsh. In Wales we support the use of the Welsh language in our internal administration and in our dealings with other bodies that provide services to the public in Wales. In delivering a service to people throughout Wales, we are committed to delivering a Welsh service of equal standard to English.

Byddwn yn sicrhau bod pobl sy'n defnyddio ein gwasanaethau'n gallu derbyn y gwasanaeth hwnnw drwy gyfrwng y Gymraeg o unrhyw un o'n llysoedd neu ein tribiwnlys yng Nghymru sy'n darparu gwasanaeth a rennir ar gyfer Cymru a Lloegr ond sydd wedi'i lleoli yn Lloegr. Os nad oes aelod o staff sy'n gallu siarad Cymraeg ar gael, trefnir i gysylltu ag un.

Amlygir ein hymrwymiad i ddarparu gwasanaethau Cymraeg neu ddwyieithog yng Nghymru yn y Cynllun hwn.

- 4.6. Cyfieithwyr Uned yr Iaith Gymraeg sydd yn gyfrifol am gyfieithu dogfennau i'r Gymraeg neu'r Saesneg yn ôl y gofyn. Os na allwn ateb y galw'n fewnol, byddwn yn defnyddio Contract Gwasanaethau Iaith y Weinyddiaeth Gyfiawnder, gan sicrhau bod y gwaith yn cael ei gyflawni gan aelodau o Gymdeithas Cyfieithwyr Cymru.

We will ensure that users of our services are able to receive that service through the medium of Welsh from any of our courts and tribunal in Wales providing a shared service for England and Wales but based in England. If a Welsh-speaking member of staff is not available, arrangements will be made to contact one.

Our commitment to providing Welsh and bilingual services is manifested within this Scheme.

- 4.6. Translations into either Welsh or English will be conducted by translators in our Welsh Language Unit. If we cannot meet the demand internally we will utilise the MoJ's Language Services Contract ensuring that the work is undertaken by members of Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru (Association of Welsh Language Translators and Interpreters).

5

Ein Darpariaeth Iaith Gymraeg

Our Welsh Language Provision

Gohebiaeth a Chyfathrebu Ysgrifenedig

- 5.1 Sefydli'r beth yw'r dewis iaith adeg y cyswllt cyntaf. Cofnodir y dewis hwnnw ar gyfer y dyfodol drwy sicrhau y nodir yn glir ar ffeiliau a chofnodion cyfrifiadurol mai'r iaith Gymraeg sydd i'w defnyddio.
- 5.2 Wrth gychwyn gohebiaeth yng Nghymru a phan nad ydym yn gwybod beth yw dewis iaith y derbynnydd, byddwn yn anfon gohebiaeth ddwyieithog.

Os byddwch yn gohebu gyda ni yn Gymraeg (trwy lythyr, e-bost neu gyfrwng cymdeithasol ayyb) byddwn yn ateb yn Gymraeg.
- 5.3 Os byddwn yn cychwyn ymgynghoriad cyhoeddus, byddwn yn sicrhau ei fod ar gael yn Gymraeg a Saesneg ar yr un pryd, a bod yr atebwyr yn gallu ymateb yn eu dewis iaith.
- 5.4 Rydym yn croesawu llythyrau ac e-byst yn Gymraeg, ac anfonir ateb ar gyfer unrhyw ohebiaeth o'r fath yn Gymraeg o fewn yr un terfyn amser â'r Saesneg.
- 5.5 Bydd unrhyw ohebiaeth sy'n dilyn galwad ffôn neu gyfathrebu wyneb-yn-wyneb yn Gymraeg, hefyd yn Gymraeg neu yn ddwyieithog os mai hynny fyddai orau gan y defnyddiwr.
- 5.6 Byddwn yn sicrhau bod siaradwyr Cymraeg yn gallu siarad Cymraeg efo ni wrth gysylltu gyda ni dros y ffôn. Os nad oes siaradwr Cymraeg ar gael bydd yr alwad yn cael ei throsglwyddo i'r Uned Iaith Gymraeg.

Correspondence and written communication

- 5.1 The language choice will be established during the first contact and that choice will be recorded for the future by ensuring that it's clearly noted on computer files and records that we should use the Welsh language.
- 5.2 When initiating correspondence in Wales and when we don't know the language preference of the recipient we will send bilingual correspondence.

If you correspond with us in Welsh (by letter, e-mail, social media etc) we will reply in Welsh.
- 5.3 If we initiate a public consultation we will ensure that it is available in Welsh and English at the same time and that respondents can reply in the language of their choice
- 5.4 Our welcome letters and email correspondence received in Welsh and any such correspondence will receive a reply in Welsh within the same time limit as applies to English.
- 5.5 Following face to face or telephone communications in Welsh, any consequential correspondence will be in Welsh or bilingually if preferred by the user.
- 5.6 We shall ensure that Welsh speakers can speak Welsh with us when they contact us by phone. If a Welsh speaker is not available, the call will be transferred to our Welsh Language Unit.

- | | |
|---|---|
| <p>5.7 Bydd pob aelod o staff yng Nghymru sy'n ateb galwadau ffôn allanol uniongyrchol yn eich cyfarch yn ddwyieithog. Os nad yw'r aelod staff yn gallu siarad Cymraeg a bod y galwr yn dymuno siarad Cymraeg, dylid ceisio dod o hyd i siaradwr Cymraeg yn y swyddfa neu drosglwyddo'r galwr i'r Uned Iaith Gymraeg.</p> | <p>5.7 Every member of staff in Wales who answers direct external telephone calls shall greet callers bilingually. If the staff member does not speak Welsh and the caller wishes to speak Welsh, then attempts should be made to find a Welsh speaker in the office or transfer the caller to our Welsh Language Unit.</p> |
| <p>5.8 Bydd pob aelod staff sy'n gweithio mewn llysoedd a thriwiwnlysoedd yng Nghymru yn defnyddio llofnod ebost dwyieithog a fydd yn cynnwys teitl eu swydd ac enw'r llys ac/neu driwiwnlys.</p> | <p>5.8 Every member of staff who works in court and tribunal in Wales will use a bilingual email signature which displays their job title and court and/or tribunal name.</p> |
| <p>5.9 Dylai negesuon e-bost dwyieithog a gynhyrchir yn awtomatig gan lysoedd a thriwiwnlysoedd yng Nghymru, fel arfer da, ddangos y neges yn Gymraeg yn gyntaf.</p> | <p>5.9 Auto generated bilingual e-mail messages from courts and tribunals in Wales should as best practise display the Welsh message first.</p> |

Gwasanethau cenedlaethol

- 5.10 Canolir gwaith gweinyddol a galwadau teleffon mewn nifer o Ganolfannau Gwasanaeth newydd yng Nghymru a Lloegr. Gall siaradwyr Cymraeg barhau i siarad yn Gymraeg drwy ffonio'r llinellau gwasanaeth canlynol sydd ar gael o 9yb tan 5yp o Ddydd Llun tan Ddydd Gwener. Atebir y galwadau hyn gan ein tîm yn Uned yr Iaith Gymraeg .

National services

- 5.10 Administrative work will continue to be centralised in several new Service Centres in England and Wales. Welsh speakers can continue to speak Welsh by calling the following service helplines, which are available from 9am to 5pm, Monday to Friday. These calls will be answered by the team in our Welsh Language Unit.

Triwiwnlys Nawdd Cymdeithasol a Chynnal Plant	03003035170
Ysgariad	03003035171
Ymholiadau Gweithdrefn Un Ynad (achosion moduro ayyb)	03003035172
Ymholiadau Rheithgor	03003035173
Ymholiadau Sifil yn ymwneud â hawliadau arian	03003035174
Cosbau Penodedig/Dirwyon	03003035175
Triwiwnlys Cyflogaeth	03003035176
Gwrandawiadau Rhithiol	03003035177
Ymholiadau Llys Ynadon	03003035178
Cymorth Digidol	03003035179
Profiant	03003030654

Social Security and Child Support Tribunal	03003035170
Divorce	03003035171
Single Justice Procedure Enquiries (motoring cases, etc)	03003035172
Jury Enquiries	03003035173
Civil Enquiries relating to money claims	03003035174
Fixed Penalties/Fines	03003035175
Employment Tribunal	03003035176
Virtual Hearings	03003035177
Magistrates Court Enquiries	03003035178
Digital Support	03003035179
Probate	03003030654

- | | |
|---|--|
| <p>5.11 Caiff y rhifau Cymraeg uniongyrchol hyn eu nodi pob tro y caiff y gwasanaeth ei hysbysebu ochr yn ochr â'r rhifau ffôn uniongyrchol Saesneg (gan gynnwys mewn deunyddiau Saesneg).</p> | <p>5.11 These Welsh language direct telephone numbers will be noted every time the service is advertised, alongside the English direct telephone numbers (including in English advertising materials).</p> |
| <p>5.12 Bydd pob e-bost a gynhyrchir yn awtomatig gan y ein canolfannau gwasanaethau yn ddwyieithog.</p> | <p>5.12 All auto generated e-mails from our service centres will be bilingual.</p> |
| <p>5.13 Petai siaradwr Cymraeg yn ffonio un o'r Canolfannau Gwasanaeth newydd yn uniongyrchol byddant yn trosglwyddo'r alwad i'r Uned Iaith Gymraeg.</p> | <p>5.13 Should a Welsh speaker call one of the new Service Centres directly, the call will be transferred to our Welsh Language Unit.</p> |
| <p>5.14 Wrth i ni sefydlu gwasanaethau newydd i ddefnyddwyr dros y ffôn, sgwrs ar y we neu ryngweithio ar y cyfryngau cymdeithasol, byddwn yn sicrhau y byddwn yn darparu gwasanaeth Cymraeg.</p> | <p>5.14 As we establish new services for users over the phone, via webchat or through networking on social media, we will ensure that we will provide a Welsh language service.</p> |

Cyfathrebu wyneb-yn-wyneb

- 5.15 Byddwn yn sicrhau bod unrhyw un sy'n dymuno, neu sydd angen cael sgwrs wyneb-yn-wyneb yn gwybod eu bod yn gallu cael sgwrs yn Gymraeg mewn unrhyw un o'n safleoedd yng Nghymru, a bod croeso iddynt wneud hynny. Os nad oes siaradwr Cymraeg ar gael, cewch ddewis cael y sgwrs yn Saesneg, neu fe wneir trefniadau i chi gael y sgwrs yn Gymraeg rywbryd eto gyda siaradwr Cymraeg yn bresennol neu gyda chyfieithydd, neu gellir trefnu hyn drwy Microsoft Teams.
- 5.16 Pan fydd aelod o staff sy'n gallu siarad Cymraeg ar gael mewn llys neu driwlys, byddwn yn cyfleu hynny trwy arddangos poster yn dweud hynny.

Face to face communication

- 5.15 We will ensure that any person who wishes, or needs to have a face to face conversation knows that they are can and are welcome to do so in Welsh within any of our sites in Wales. If a Welsh speaker is not available, you will be given the choice of conversing in English, or arrangements will be made in order that the conversation can be conducted in Welsh at a later date either with a Welsh speaker present or through an interpreter, or the conversation could be facilitated through Microsoft Teams.
- 5.16 When a Welsh speaking member of staff is available in a court or tribunal we will display a poster to convey this.

Ein hadeiladau

- 5.17 Byddwn yn annog unrhyw sefydliad sy'n dymuno dapraru neu arddangos deunydd printiedig yn ein llysoedd / adeiladau i wneud hynny yn ddwyieithog neu trwy fersiwn Cymreag a Saesng ar wahan.

Cyfarfodydd cyhoeddus

- 5.18 Os bydd achlysur lle gelwir am gyfarfodydd cyhoeddus yng Nghymru byddwn yn cyhoeddi gwahoddiadau a hysbysiadau dwyieithog. Byddwn hefyd yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd fel gall unrhyw un sy'n dymuno cyfrannu'n Gymraeg wneud hynny.
- 5.19 Nid yw Grwpiau Defnyddwyr y Llysoedd a Thribiwnlysoedd yn gyfarfodydd cyhoeddus, er nad oes rhai yn gwrthwynebu i aelodau o'r cyhoedd fod yn bresennol ynddynt. Caiff pob grŵp benderfynu pa iaith neu ieithoedd mae'n dymuno'i defnyddio/eu defnyddio ac fe wneir trefniadau ymlaen llaw i weld a oes angen darparu cyfleusterau cyfieithu ar y pryd ai peidio.

Cysylltiadau eraill gyda'r cyhoedd

- 5.20 Fe wnawn bob ymdrech i sicrhau y bydd unrhyw wybodaeth neu gyhoeddiad sy'n berthnasol i'r cyhoedd a defnyddwyr proffesiynol y llysoedd a thribiwnlysoedd yng Nghymru ar gael yn ddwyieithog ar [GOV.UK](https://www.gov.uk).
- 5.21 Bydd unrhyw gyhoeddiadau a recordir ymlaen llaw ar gyfer y cyhoedd (gan gynnwys y rheini mewn lifftiau 'sy'n siarad') yn ein safleoedd yng Nghymru yn ddwyieithog, os mai ni sy'n gyfrifol amdanynt. (Mae'n bosibl nad ni sy'n gyfrifol am gyhoeddiadau i'r cyhoedd mewn safleoedd a rennir gyda sefydliadau eraill).

Our buildings

- 5.17 We will encourage any organisation that wish to provide or display their own literature in our courts and buildings in Wales provide either bilingual or separate Welsh and English versions.

Public meetings

- 5.18 If we have occasion to convene public meetings in Wales we will issue bilingual invitations and notices. We will also provide a simultaneous interpretation service so that anyone wishing to contribute in Welsh can do so.
- 5.19 Court and Tribunal User Groups are not public meetings, although some do not object to members of the public attending. Each group may decide which language or languages it wishes to use and arrangements will be made beforehand to see whether it is necessary to provide simultaneous interpretation facilities.

Other dealings with the public

- 5.20 We endeavour to ensure that any information or publication relevant to the public and professional court and tribunal users in Wales will be available bilingually on [GOV.UK](https://www.gov.uk).
- 5.21 Any pre-recorded public address announcements (including those in "speaking" lifts) for which we are responsible in our sites in Wales will be bilingual. (We may not be responsible for public announcements in accommodation shared with other organisations).

5.22 Byddwn yn monitro'r cydymffurfio drwy gynnal archwiliadau ansawdd gwasanaeth bob chwarter yn ogystal â thrwy archwilio'r cyfleusterau'n flynyddol ym mhob adeilad sydd ar agor i'r cyhoedd er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r Cynllun.

5.22 We monitor compliance by conducting quality assurance checks quarterly as well as an annual check on facilities in all buildings open to the public to ensure compliance with the Scheme.

Gwasanaethau digidol

Digital services

5.23 Mae holl wefannau adrannau'r llywodraeth wedi symud drosodd i wefan GOV.UK a weinyddir gan Wasanaeth Digidol y Llywodraeth (GDS). Mae'n cynnwys gwybodaeth am bob adran o'r llywodraeth a'u gwasanaethau yn y DU mewn un lle, gan gynnwys gyrrff hyd braich.

5.23 All government department websites have been merged into GOV.UK. The GOV.UK website, run by the Government Digital Service (GDS), the single place for all information and services from every UK government department, and arm-length bodies.

5.24 Bydd ein holl wasanaethau trafodaethol arlein ar GOV.UK ar gael yn Gymraeg a Saesneg.

5.24 All our transactional on-line services hosted on GOV.UK will be available in Welsh and English.

5.25 Bydd unrhyw newid a wneir i'r gwasanaeth ar ôl iddo gael ei gyflwyno yn gofyn am gysylltu gyda'r Uned Iaith Gymraeg i sicrhau bod y gwasanaeth Cymraeg yn cael ei gadw'n fanwl gywir.

5.25 Any changes to the service after go-live will require engagement with the Welsh Language Unit to ensure our Welsh service is kept accurate.

5.26 I weld ein holl wasanaethau digidol cyfredol, defnyddiwch y ddolen isod :-

<https://www.gov.uk/cymraeg>

5.26 To see all our current Welsh digital services please use the following link

<https://www.gov.uk/cymraeg>

5.27 Ein blaenoriaethau yn ystod cyfnod y Cynllun hwn fydd sicrhau bod ein Gwasanaeth Hawliadau am Arian Arlein ar gael yn Gymraeg ynghyd â My HMCTS, sef y porth digidol ar-lein ar gyfer defnyddwyr proffesiynol y llysoedd a'r tribiwnlysoedd.

5.27 Our priorities during the duration of this Scheme will be to ensure our Online Money Claims Service is available in Welsh together with My HMCTS which is the online digital portal for professional court and tribunal users.

Pan fyddwn yn defnyddio cyfryngau cymdeithasol mewn perthynas â'n gwaith yng Nghymru e.e. Facebook, Twitter, blogio ac anfon negeseuon testun, byddwn yn sicrhau ein bod yn gwneud hynny yn y ddwy iaith.

We will ensure that when we use social media in relation to our work in Wales e.g. Facebook, Twitter and blogging including service updates via text message, that we will do so in both languages.

6

Defnyddio'r Gymraeg mewn gwrandawiadau llys a thribiwnlys

Using Welsh in court and tribunal hearings

- | | |
|---|--|
| <p>6.1. Mae gan unrhyw barti i achos cyfreithiol yr hawl gyfreithiol i siarad Cymraeg. Gallwch hefyd wneud y canlynol a) cyflwyno tystiolaeth ysgrifenedig yn Gymraeg b) cychwyn hawliad yn Gymraeg ac c) ymateb i hawliad yn Gymraeg. Os oes angen cyfieithu dogfennau o'r Gymraeg i'r Saesneg mewn perthynas â gwrandawriad, yna byddem yn gwneud hynny.</p> <p>6.2. Bydd angen i unrhyw gais i gyfieithu dogfennau o'r Gymraeg i'r Saesneg gael ei gymeradwyo gan y priod Farnwr.</p> <p>6.3. Rydym wedi mabwysiadu'r egwyddor y byddem, wrth gynnal busnes cyhoeddus a gweinyddu cyfiawnder yng Nghymru, yn trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gydradd, ac yn sicrhau gweithredu hawl pob parti i achos cyfreithiol yng Nghymru i siarad Cymraeg mewn gwrandawriad llys neu dribiwnlys.</p> <p>6.4. Mae'r Cynllun hwn yn amlinellu sut y byddem yn rhoi'r egwyddor honno ar waith wrth ddarparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru.</p> <p>6.5. Mae Adran 22(1) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yn darparu fel hyn: "Mewn unrhyw achosion cyfreithiol yng Nghymru gellir siarad Cymraeg gan unrhyw barti, tyst neu berson arall sy'n dymuno'i defnyddio, yn ddarostyngedig mewn achosion mewn llys heblaw Llys ynadon i'r cyfryw rybudd ymlaen llaw ag a fydd yn ofynnol yn ôl rheolau'r llys; a gwneir unrhyw ddarpariaeth angenrheidiol ar gyfer cyfieithu yn unol â hyn."</p> | <p>6.1. Any party to legal proceedings has a legal right to speak Welsh. You can also do the following a) submit written evidence in Welsh b) issue a claim in Welsh and c) respond to a claim in Welsh. If there is a need to translate documents from Welsh to English in relation to a hearing, then we will do so.</p> <p>6.2. Any request to translate documents from Welsh to English will need to be approved by the respective Judge.</p> <p>6.3. We have adopted the principle that in the conduct of public business and the administration of justice in Wales we will treat the Welsh and English languages on the basis of equality and ensure that the right of any party to legal proceedings in Wales to speak Welsh in a court or tribunal hearing is acted upon.</p> <p>6.4. This scheme sets out how we will give effect to that principle when providing services to the public in Wales.</p> <p>6.5. Section 22(1) of the Welsh Language Act 1993 provides that: "In any legal proceedings in Wales the Welsh language may be spoken by any party, witness or other person who desires to use it, subject in the case of proceedings in a court other than a magistrates' court to such prior notice as may be required by rules of court; and any necessary provision for interpretation shall be made accordingly."</p> |
|---|--|

- | | |
|--|--|
| <p>6.6. Nid yw hyn yn rhoi'r hawl i gael gwrandawriad Cymraeg, ond mewn rhai sefyllfaoedd er enghraifft gwrandawiadau llys ynadon, gall achos barhau yn Gymraeg pan fo'r holl bartion yn ddwyieithog. O ganlyniad i hyn, ni fyddwn yn cyfieithu tystiolaeth a roddir ar lafar yn y llys o'r Saesneg i'r Gymraeg oni bai y gellir dangos bod gan barti i'r achos ddiffyg dealltwriaeth o'r Saesneg.</p> | <p>6.6. This does not provide the right to a Welsh hearing but in some situations for example magistrates' court hearings a case can progress in Welsh where all parties are bilingual. In view of this we will not translate evidence provided orally in court from English to Welsh unless it can be shown that a party to a case has a lack of understanding of the English language.</p> |
| <p>6.7. Bydd unrhyw dyst sydd wedi dewis rhoi tystiolaeth yn Gymraeg, ond sy'n cael ei holi yn Saesneg gan gwnsler di-Gymraeg neu unrhyw gynrychiolydd arall, yn cael y dewis o gael y cwestiwn Saesneg wedi ei gyfieithu i'r Gymraeg os yw hynny'n gwneud y broses o roi tystiolaeth yn haws, neu os yw'r un sy'n rhoi tystiolaeth yn cael anhawster deall Saesneg.</p> | <p>6.7. Any witness who has elected to give evidence in Welsh but is questioned in English by non Welsh speaking counsel or any other representative will be given the choice of having the English question translated into Welsh if that makes the process of giving evidence in Welsh easier, or if the person giving evidence has difficulty in understanding English.</p> |
| <p>6.8. Dan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993, caiff yr Arglwydd Ganghellor wneud Rheolau Llys sy'n ymwneud â defnyddio dogfennau yn Gymraeg a'r angen i roi rhybudd cyn siarad Cymraeg mewn gwrandawiadau ac eithrio mewn llysoedd ynadon lle nad oes angen rhoi rhybudd. Er mwyn hwyluso defnyddio'r Gymraeg, mae Cyfarwyddiadau Ymarfer, sydd fwy neu lai â'r un effaith â Rheolau'r Llys, wedi cael eu gwneud ar gyfer Llys y Goron a'r Llysoedd Sifil yng Nghymru, ac mae Protocol wedi'i gyhoeddi ar gyfer y defnydd o'r Gymraeg yn y Llysoedd Ynadon. Mae Cyfarwyddyd Ymarfer ar ddefnyddio'r Gymraeg gan y Tribiwnlys Haen Gyntaf a'r Uwch Dribiwnlys yn ogystal â Chyfarwyddyd Ymarfer Llywyddol ar y defnydd o'r Gymraeg yn y Tribiwnlys Cyflogaeth (gellir gweld y rhain yn yr atodiadau i'r Cynllun).</p> | <p>6.8. Under the Welsh Language Act 1993 the Lord Chancellor may make Rules of Court about the use of documents in Welsh and requiring notice to be given before Welsh can be spoken at hearings other than magistrates' courts where notice is not required. In order to facilitate the use of Welsh, Practice Directions which have virtually the same effect as Rules of Court have been made for the Crown Court and Civil Courts in Wales and a Protocol has been published for the use of Welsh in the magistrates courts. There is also a First Tier and Upper Tribunal Practice direction on the use of Welsh and a Presidential Practice Direction on the use of Welsh in the Employment Tribunals (these can be seen in the annexes to the Scheme).</p> |

- | | |
|---|---|
| <p>6.9. Byddem yn trefnu ac yn talu am gyfieithydd mewn unrhyw wrandawriad llys neu driwlynys boed hynny ar gyfer yr amddiffyniad, yr erlyniad, hawlydd, atebydd neu apelydd.</p> | <p>6.9. We will book and pay for a Welsh interpreter in any court or tribunal hearing be that for the defence, prosecution, claimant, respondent or appellant.</p> |
| <p>6.10. Nid yw cyfieithu ar y pryd yn y Gymraeg yn golygu bod disgwyliad i'r cyfieithydd ddehongli ystyr y gyfraith fel a gyflwynwyd yn y Gymraeg a'r Saesneg gan Lywodraeth Cymru. Mae cyfieithu ar y pryd yn golygu cyfieithu yr hyn a ddywedir mewn llys/tribiwnlys agored naill ai o'r Gymraeg i'r Saesneg neu i'r gwrthwyneb.</p> | <p>6.10. Welsh simultaneous interpretation by definition does not mean that Welsh interpreters will be required to interpret the meaning of legislation as drafted in both Welsh and English by the Welsh Government. Interpretation simply means translating what is said in an open court/tribunal from Welsh to English or vice versa.</p> |
| <p>6.11. Bydd copiau o gardiau llwon a chadarnhad Cymraeg ar gael yn rhwydd, a bydd Beiblau Cymraeg a Saesneg ar gael ym mhob llys a thribiwnlys ynghyd â llyfrau sanctaidd eraill cyhyd â bod cyfieithiadau Cymraeg ar gael. Os dymuna unigolyn dyngu llw yn Gymraeg, ni fydd unrhyw ofyniad i ailadrodd yr un llw yn Saesneg.</p> | <p>6.11. Copies of Welsh language oath and affirmation cards will be readily available, and Welsh and English language Bibles will be available in all courts and tribunals together with other holy books as long as Welsh translations are available. If a person wishes to take the oath in Welsh there will be no requirement to repeat the same oath in English.</p> |
| <p>6.12. Cyfieithu ar y pryd a wneir mewn gwrandawriadau llys/tribiwnlys (amser real) ac Uned yr Iaith Gymraeg sy'n gyfrifol am drefnu cyfieithydd Cymraeg.</p> | <p>6.12. Interpretation in court/tribunal hearings will be simultaneous (real time) and our Welsh Language Unit will be responsible for booking a Welsh interpreter.</p> |
| <p>6.13 Mae cyfieithu ar y pryd mewn gwrandawriadau llys a thribiwnlys yn sgil arbenigol ac fe'i cydnabyddir felly trwy gategori aelodaeth arbenigol gan Gymdeithas Cyfieithwyr Cymru.</p> | <p>6.13 Simultaneous interpretation in court and tribunal hearings is a specialist skill and is recognised as such by a specialist membership category by Cymdeithas Cyfieithwyr Cymru.</p> |
| <p>6.14 Bydd gwasanaeth cyfieithu ar y pryd hefyd ar gael mewn gwrandawriadau fideo (rhithiol) neu hybrid (cyfuniad o wrandawriad corfforol a rhithiol) . Penderfyniad barnwrol fydd penderfynu ar natur y gwrandawriad hynny yw, wyneb yn wyneb, rhithiol neu hybrid ac felly y tu hwnt i sgôp y Cynllun hwn.</p> | <p>6.14 Virtual (video hearings) or hybrid (a combination of a physical and virtual hearing) will facilitate simultaneous interpretation. The nature of a hearing that is, whether it's face to face, virtual or a hybrid hearing is a judicial decision and therefore outside the scope of this Scheme.</p> |

6.15. Bydd hysbysiad yn cael ei arddangos ym mhob llys a chanolfannau gwrandawiadau a llysoedd thribiwnlysoedd yng Nghymru i ddatgan y gellir defnyddio'r Gymraeg mewn gwrandawriad ac yr anogir siaradwyr Cymraeg i wneud hynny.

6.15. A notice will be displayed in all courts and court and tribunal hearing centres to state that the Welsh language can be used in hearings and that Welsh speakers are encouraged to do so.

Llysoedd Sifil a Theulu

6.16. Mewn achosion sifil ac achosion teulu sy'n gysylltiedig â Chymru gallwch gyflwyno hawliad yn Gymraeg neu Saesneg. Yn y pen draw, bydd Canolfan Wasanaethau berthnasol yn delio â hawliadau papur a digidol. Ar gyfer hawliadau sifil bydd y ddarpariaeth ar-lein newydd ar gyfer hawliadau am arian ar gael yn y Gymraeg yn ddiweddarach yn ystod 2023.

6.16. For civil and family cases that have a connection with Wales you may submit your claim in Welsh or English. Eventually both paper and digital claims will be dealt with by the relevant Service Centre. For civil claims the new online provision for money claims will be available in Welsh later during 2023.

6.17. Yn y Llys Sirol, mae'r Holiadur Cyfarwyddiadau dwyieithog (N180) yn cynnwys cwestiynau y mae'n rhaid eu hateb ynglŷn â'r dewis iaith. Oni ddarperir yr wybodaeth hon i'r llys yn awtomatig, drwy gyfrwng yr holiaduron, byddai angen rhybudd rhesymol ymlaen llaw, 5 diwrnod gwaith yn ddelfrydol, fel y gellir gwneud y trefniadau angenrheidiol ar gyfer cyfieithydd Cymraeg.

6.17. In the county court the bilingual Directions Questionnaire (N180) contains questions as to language preference which must be answered. If this information is not automatically provided to the court, by means of the questionnaires, reasonable advance notice, ideally 5 working days, would be required so that the necessary arrangements for a Welsh interpreter can be made.

6.18 Ni sy'n trefnu gwrandawiadau cyfryngu sifil a gellir eu hwyluso yn Gymraeg neu Saesneg.

6.18. Civil mediation hearings are arranged by us and can be facilitated in Welsh or English.

6.19. Fel y gwelwn orau, byddwn yn cyfieithu i'r Gymraeg neu i'r Saesneg gorchmynion llys a dogfennau llys a baratowyd yn benodol ar gyfer yr achos ac sydd i'w defnyddio mewn gwrandawiadau.

6.19. At our discretion, we will translate into either Welsh or English court orders and court documents specifically prepared for the proceedings and to be used at hearings.

Llysoedd troseddol

- 6.20. Yn y llysoedd ynadon, y drefn arferol o ran gwysion ynghyd â dogfennau ategol yw y cânt eu cyhoeddi'n ddwyieithog os nad yw dewis iaith yr unigolyn yn hysbys i ni. Ar gyfer achosion y gellir delio â hwy dan yr Weithdrefn Un Ynad, mae cyfleuster ar gael ar-lein sy'n galluogi diffynnydd i gyflwyno ei ble yn Gymraeg.
- 6.21. Gall sawl asiantaeth (cyhoeddus a phreifat) erlyn achos trwy'r Weithdrefn Un Ynad. Rydym yn disgwyl i'r asiantaethau neu cyrff hynny sy'n gweithredu cynlluniau iaith neu safonau i ddarparu'r hysbysiadau hyn yn ddwyieithog yn unol â'r gofynion hynny. O ran yr erlynwyr preifat, disgwylir iddynt hwy sefydlu dewis iaith y diffynnydd a threfnu i anfon hysbysiad Cymraeg os bydd angen.
- 6.22. Yn ystod 2022, ar y cyd â Gwasanaeth Erlyn y Goron a'r 4 heddlu yng Nghymru, gwnaethom ddechrau defnyddio Plafform Cyffredin i gychwyn a symud achosion troseddol drwy'r system. Mae blwch gorfodol ar y system sy'n caniatáu i gofnodi dewis iaith y diffynnydd ar gyfer y gwrandawriad a dogfennau.
- 6.23. Ar wahân i warantau a gyflwynir gan yr heddlu, sydd ar gael yn Gymraeg, bydd unrhyw warrant arall sy'n cael ei chyflwyno gan erlynydd preifat yn cael ei darparu yn Gymraeg gennym ni ar gais gan yr awdurdod erlyn, a'u cyfrifoldeb nhw yw canfod dewis iaith y derbynnydd.
- 6.24. Ar gyfer gwrandawriadau a gynhelir am y tro cyntaf (ac eithrio gwysion) dylid hysbysu'r llys o ddewis iaith y diffynnydd drwy awdurdodau'r heddlu.

Criminal courts

- 6.20. In the magistrates' courts the default position in relation to summonses and any supporting documentation is that they are issued bilingually if language choice is not known. For cases that can be dealt with under the Single Justice Procedure there exists an online facility that enables a defendant to make their plea in Welsh.
- 6.21. Multiple agencies (public and private) can prosecute a case through the Single Justice Procedure. We will expect those agencies or organisations who implement a language scheme or standards to provide these notices bilingually in accordance with those requirements. In relation to private prosecutors, it is expected that they establish the defendant's language of choice and subsequently issue a Welsh notice if required.
- 6.22. During 2022 in conjunction with the Crown Prosecution Service and the 4 police forces in Wales, we started using a Common Platform to start and progress criminal cases through the system. There will be a mandatory field on the system to allow the language choice of a defendant to be recorded for both hearing and document preference.
- 6.23. Other than police issued warrants which are available in Welsh, any other warrant issued by a private prosecutor will be provided in Welsh by us on request by the prosecuting authority, whose duty it is to ascertain the recipient's language preference.
- 6.24. For first time hearings (other than summonses) the defendant's language choice should be made known to the court via the police authorities

6.25. Yn Llys y Goron, bydd y broses pledio a rheoli achos yn cynnwys cwestiynau y mae'n rhaid eu hateb ynglŷn â'r dewis iaith. Nid yw'r wybodaeth hon yn cael ei darparu'n awtomatig i'r llys yn ystod y gwrandawriad. Gall y llys wneud cyfarwyddyd bod gwybodaeth o'r fath yn cael ei darparu erbyn dyddiad penodol.

6.25. In the Crown court the plea and case management process will include questions as to language preference which must be answered. If this information is not automatically provided to the court at the hearing the court can make a direction that such information be provided by a certain date.

Y Llys Gweinyddol

6.26. Mae'r Llys Gweinyddol yn lys arbenigol sy'n dod o dan Adran Mainc y Brenin o'r Uchel Lys ac mae iddo ganolfan yng Nghaerdydd. Gallwch wneud cais yn y Llys Gweinyddol yn y Gymraeg trwy ddefnyddio'r ffurflen ddwyieithog N461 a gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gwrandawriadau a bydd y llys yn gwneud y trefniadau angenrheidiol.

Bydd y llys hefyd yn cyfieithu unrhyw ddogfennau a ddefnyddir yn y gwrandawriad i'r Gymraeg neu'r Saesneg fel bo'r angen.

6.27. Dylai'r Llys Gweinyddol a'r Llys Apêl roi gwybod i swyddogion priodol yr Uned Iaith Gymraeg am unrhyw achos lle mae gan Gomisiynydd y Gymraeg ddiddordeb ynddo neu unrhyw achos lle nodwyd bod y Gymraeg yn cael ei defnyddio fel rhan o'r gwrandawriad neu bod sail yr achos mewn rhyw ffordd yn ymwneud gyda'r iaith Gymraeg neu'r defnydd ohoni.

The Administrative Court

6.26. The Administrative Court is a specialist court within the King's Bench Division of the High Court which has a centre in Cardiff. You can issue a claim in the Administrative Court in Welsh by using the bilingual N461 form and Welsh can be used within the proceedings for which the court will make the necessary arrangements.

The court will also translate any documents used in the hearing to either Welsh or English as required.

6.27. The Administrative Court and the Court of Appeal should inform the relevant officers in the Welsh Language Unit about any case where the Welsh Commissioner has an interest in it or any case where it has been noted that the Welsh language will be used within the hearing or that the basis of the hearing in any way is to do with the Welsh language or its use.

Yr Uwch Lysoedd a'r Uwch Dribiwnlysoedd

6.28 Mae rhestru achosion llys a thribiwnlys yn swyddogaeth farnwrol. Os yw achos sydd â chysylltiad â Chymru yn cael ei wrando yn yr Uchel Lys, y Llys Apêl neu'r Uwch Dribiwnlys ac mae'n cynnwys cais

The Higher Courts and Upper Tribunals

6.28 The listing of court and tribunal cases is a judicial function. If a case with a connection to Wales is to be heard in the High Court, Court of Appeal or the Upper Tribunal and involves a request to use

i ddefnyddio'r iaith Gymraeg, yna bydd GLITEF yn darparu cefnogaeth a chynghor i'r Llys neu'r Uwch Dribiwnlys yn unol ag unrhyw gyfarwyddyd a roddwyd gan farnwyr neu ddalwyr swydd farnwrol, gan gynnwys gwneud trefniadau ar gyfer darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd. Gall hyn ddigwydd yng Nghymru neu y tu allan i Gymru, er derbynir y bydd y gwasanaeth hwn fel arfer yn cael ei ddarparu yng Nghymru. Dylai penderfyniadau Barnwrol o'r fath gymryd y cyfarwyddiadau ymarfer perthnasol ynghylch defnyddio'r iaith Gymraeg i ystyriaeth. O safbwynt ymarferol, bydd GLITEF yn argymhell bod pob gofyniad o'r fath yn cael ei fodloni drwy wrando ar yr achos yng Nghymru lle gellir hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg yn rhwyddach.

the Welsh language then HMCTS will provide support and advice to the Court or Upper Tribunal in accordance with any directions given by judges or judicial office holders including making arrangements for simultaneous interpretation. This may be inside or outside Wales although it is recognised that facilities will usually be provided in Wales. Such Judicial decisions should take account of the relevant practice directions in relation to the use of Welsh. From a practical perspective HMCTS will recommend that all such requirements are met by hearing the case in Wales where the use of Welsh can more easily be facilitated..

Llys Busnes ac Eiddo

6.29 Mae'r llys hwn yn delio gyda gwaith arbenigol ac anghydfodau sifil rhyngwladol eraill. Yn achlysurol fe all y llys eistedd yng Nghaerdydd a gall barnwyr y llys eistedd mewn lleoliadau eraill yng Nghymru petai hynny yn briodol ac ymarferol. Pan fo'r llys yn eistedd yng Nghymru gwneir trefniadau ar gyfer y Gymraeg fel ag a wneir gydag unrhyw wrandawriad arall yng Nghymru.

Business and Property Court

6.29 This court deals with specialist work and other civil international dispute resolutions. Occasionally the court can sit in Cardiff and judges of the court can sit in other venues in Wales when appropriate and practical. When the court sits in Wales the use of Welsh will be facilitated as it would in any other hearing heard in Wales.

Gwrandawiadau Tribiwnlys a'r Lly Gwarchod

6.30 Mae gennych yr hawl i siarad Cymraeg mewn gwrandawriad yn y Llys Gwarchod, gwrandawiadau Profiant a gwrandawiadau Tribiwnlys yng Nghymru. Pan gawn ni wybod eich bod chi neu rywun sy'n barti yn yr achos yn dymuno siarad Cymraeg mewn gwrandawriad, byddwn yn eich galluogi i wneud hynny.

Tribunal and Court of Protection hearings

6.30 You have the right to speak Welsh at Court of Protection, Probate and Tribunal hearings in Wales. When we are told that you or any party to the proceeding wishes to speak Welsh at a hearing we will enable you to do so.

Llys Gwarchod

- 6.31 Mewn achosion y Llys Gwarchod, gellir gwneud ceisiadau yn Gymraeg ar y ffurflenni perthnasol a bydd y llys yn cofnodi dewis iaith yn unol â hynny naill ai yn electronig neu ar ffeil yr achos

Tribiwnlys Cyflogaeth

- 6.32 Yng ngwrandawriadau'r Tribiwnlys Cyflogaeth, gallwch gychwyn eich hawliad/apêl yn Gymraeg a siarad Cymraeg yn y gwrandawriad.

Profiant

- 6.33. Mewn achosion Profiant byddwn yn gyfrifol am sicrhau bod unrhyw ewylllys a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei chyfieithu i'r Saesneg. Cyhoeddir grantiau profiant dwyieithog yn unol â'r dewis a gofnodwyd.

Tribiwnlys Nawdd Cymdeithasol a Chynnal Plant

- 6.34. Gellir cyflwyno apeliadau i'r tribiwnlys Nawdd Cymdeithasol a Chynnal Plant yn Gymraeg naill ai ar bapur neu'n ddigidol. Gydag apeliadau ar bapur rydym yn dibynnu ar yr asiantaeth haen gyntaf h.y. yr Adran Gwaith a Phensiynau i'n hysbysu ynglŷn â dewis iaith. Os ydych chi'n dymuno siarad Cymraeg yn eich gwrandawriad, bydd y tribiwnlys yn ceisio trefnu panel o siaradwyr Cymraeg yn gyntaf. Fodd bynnag, oherwydd diffyg aelodau panel meddygol sy'n gallu siarad Cymraeg, efallai na fydd yn bosibl ym mhob achlysur i gael panel Cymraeg, ac os felly, gofynnir am wasanaeth cyfieithydd Cymraeg.

Court of Protection

- 6.31 In Court of Protection cases applications can be made in Welsh on the relevant forms and the court will record language preference accordingly either electronically or on the case file

Employment Tribunal

- 6.32 In Employment Tribunal hearings you can initiate your claim/appeal in Welsh and speak Welsh at the hearing.

Probate

- 6.33. In Probate cases we will be responsible for ensuring the translation into English of any will submitted in Welsh. Bilingual grants of probate will be issued according to the preference stated.

Social Security and Child Support Tribunal

- 6.34. In the Social Security and Child Support Tribunal, appeals can be submitted in Welsh either on paper or digitally. With paper appeals we depend on the first tier agency i.e Department for Work and Pensions to inform us of language preference. If you wish to speak Welsh at your hearing then the tribunal in the first instance will try and arrange a Welsh speaking panel. However, due to the lack of Welsh speaking medical panel members it might not be possible on each occasion to constitute a Welsh panel in which case the service of a Welsh interpreter will be sought.

6.35. Bydd canlyniadau gwrandawiaidau tribiwnlys (ac eithrio gorchmynion a hysbysiadau) ar gael i'r cyhoedd ar y rhyngwrwyd yn Gymraeg ar gais.

6.35. Public notification of the outcome of tribunal hearings (not orders or notices) on the internet will be made available in Welsh if requested.

Achosion a drosglwyddir i lysoedd y tu allan i Gymru

Cases transferred to courts outside of Wales

6.36. Mae Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yn rhoi'r hawl i ddefnyddio'r Gymraeg mewn llysoedd yng Nghymru. Nid yw'n rhoi'r hawl i siarad Cymraeg mewn gwrandawriad y tu allan i Gymru. Mater i'r barnwr/ynad/cynghorydd cyfreithiol yw penderfynu a ddylid caniatáu i rywun siarad Cymraeg mewn llys/tribiwnlys y tu allan i Gymru, ond os caniateir hynny, byddwn yn trefnu bod cyfleusterau cyfieithu ar gael mor hwylus a rhwydd ag y byddwn yn ei wneud mewn llysoedd yng Nghymru.

6.36. The Welsh Language Act 1993 grants the right to use the Welsh language in courts in Wales, it does not grant the right to speak Welsh at a hearing outside Wales. The decision whether or not to allow Welsh to be spoken at a court/tribunal outside of Wales is for the judge/magistrate/legal adviser to decide but where it is allowed we will arrange translation facilities as readily and freely as we do at courts in Wales.

6.37. Os yw achos wedi cychwyn mewn llys yng Nghymru ac wedi'i drosglwyddo i lys yn Lloegr, a bod y barnwr wedi rhoi caniatâd i ddefnyddio'r Gymraeg, byddwn yn trefnu i hwyluso hynny ond bydd angen rhybudd o flaen llaw. Ni fydd yn gyfrifol am unrhyw gostau cyfieithu.

6.37. Where proceedings were commenced at a court in Wales and transferred to a court in England, and the judge has given permission for Welsh to be used, we will make arrangements to facilitate the use of the Welsh language subject to prior notice being given. We will be responsible for any translation costs.

Pan ddigwydd hyn dylai'r Barnwr gysylltu gyda Barnwyr Cyswllt y Gymraeg am gyngor.

In such instances the relevant Judge should liaise with the Welsh Language Liaison Judges for guidance.

Gwasanaeth Rheithgor

Jury Service

6.38. Os cewch eich gwysio i wasanaethu ar reithgor yn Llys y Goron yng Nghymru, byddwch yn cael dogfennau dwyieithog. Pan fyddwch yn ateb, cewch ddewis nodi eich dewis iaith; Cymraeg ynteu Saesneg. Os byddwch yn dweud wrth ateb y byddech yn hoffi i ni ymwneud â chi yn

6.38. If you are summoned to serve on a jury at any Crown Court in Wales, we will do so bilingually. When you reply you will be given the choice of stating your preferred language; Welsh or English. If you respond saying that you would like to be dealt with in Welsh, future

Gymraeg, byddwn yn gohebu â chi yn Gymraeg yn y dyfodol. Pan fyddwch yn dod i'r llys, fe'ch gwahoddir i wyllo DVD sydd ar gael yn Gymraeg sy'n esbonio cyfrifoldebau'r gwasanaeth rheithgor. Os gelwir arnoch dyngu llw rheithiwr, bydd croeso i chi ddefnyddio'r Gymraeg neu'r Saesneg.

Gellir gweld y DVD hwn hefyd ar You Tube <https://www.youtube.com/watch?v=mtU60t6l7C8>

correspondence will be in Welsh. When you attend the court you are invited to watch a DVD which is available in Welsh and which explains the responsibilities of jury service. If you are called to take the juror's oath you are welcome to use either Welsh or English.

This DVD can also be seen on You Tube <https://www.youtube.com/watch?v=mtU60t6l7C8>

6.39. Mae rheithwyr yn cael eu dewis ar hap oddi ar y rhestr etholiadol leol. Os cewch eich galw i fod yn rheithiwr, ni fydd darpariaeth ar gyfer cyfieithu tystiolaeth Saesneg i'r Gymraeg. Bydd tystiolaeth a roddir yn Gymraeg yn cael ei chyfieithu i'r Saesneg ar gyfer aelodau'r rheithgor nad ydynt yn deall Cymraeg.

6.40 Ni fydd darpariaeth yn ystafell drafod y rheithgor ar gyfer cyfieithu o'r Gymraeg i Saesneg oherwydd yr angen am gyfrinachedd yn unol â darpariaethau Deddf Rheithwyr 1974, sy'n nodi mai dim ond aelodau o'r rheithgor sy'n cael bod yn bresennol yn yr ystafell ymneilltuo.

6.39. Jurors are selected at random from the local electoral list. If you are called to act as a juror there will be no provision to interpret English evidence into Welsh. Evidence given in Welsh will be translated into English for jury members who do not understand Welsh.

6.40 There are no provisions to allow interpretation from Welsh to English within the jury deliberation room due to the need for confidentiality, in accordance with the provisions stated in the Jurors Act 1974, which states that only members of the jury are allowed in the retiring room.

Mae'r Ynadaeth yn rhanddeiliad allweddol ac amlwg. Pan fyddwn yn ymwneud â'r Ynadaeth, byddwn:

The magistracy is a key and distinct stakeholder. In our interaction with the magistracy we will:

Cyffredinol

- 7.1. Sicrhau bod yr holl ohebiaeth/arweiniad a gynhrychir yn ganolog gennym ni i'r ynadon naill ai'n ddwyieithog, neu fod fersiynau Cymraeg a Saesneg ar gael ar wahân. Bydd hyn yn cynnwys llwyfannau digidol/ar-lein.
- 7.2. Yn ôl disgrisiwn y Pennaeth Gweithrediadau Cyfreithiol, byddwn yn darparu fersiynau Cymraeg o ddeunydd a gynhrychir gan sefydliadau eraill os yw'n cynorthwyo'r ynadon i gyflawni eu swyddogaeth farnwrol e.e. darparu fersiynau Cymraeg o Ganllawiau Dedfrydu.
- 7.3. Os yw'n rhesymol ac ymarferol, byddwn yn parchu dewis iaith ynadon sydd wedi nodi yr hoffent ddefnyddio'r Gymraeg.
- 7.4. Yn sicrhau bod unrhyw ohebiaeth gyffredinol gan y Cyfarwyddwr Cyflawni/Pennaeth Gweithrediadau Cyfreithiol yng Nghymru i'r fainc lawn yn ddwyieithog.
- 7.5. Yn sicrhau ein bod yn codi ymwybyddiaeth o ymrwymadau'r Cynllun i'r Ynadaeth ar y lefel uchaf o fewn y sefydliad.

General

- 7.1. Ensure that all correspondence/guidance initiated by HMCTS centrally to magistrates is either bilingual or separate Welsh and English versions are available at the same time. This will include digital/online platforms.
- 7.2. At the discretion of the Head of Legal Operations we will provide Welsh versions of materials produced by other organisations if it assists the magistracy in undertaking their judicial function e.g providing Welsh versions of Sentencing Guidelines.
- 7.3. If reasonable and practical we will respect the linguistic choices of magistrates that have indicated that they would like to use the Welsh language.
- 7.4. Ensure that any general correspondence from the Head of Legal Operations / Delivery Director in Wales to the full bench is bilingual.
- 7.5. Ensure that we raise awareness of the Scheme's commitments to the Magistracy at the highest level within the organisation.

Gwneud cais i ddod yn ynad

- 7.6. Bydd y broses gyfan o wneud cais i fod yn ynad, y porth recriwtio, y canllawiau recriwtio a'r broses o wneud cais, ar gael yn Gymraeg.
- 7.7. Rydym yn croesawu ceisiadau gan Ynadon Cymraeg i fod yn fentoriaid er mwyn cynorthwyo i ddarparu sesiynau mentora parhaus trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r holl ffurflenni perthnasol sy'n cyd-fynd â'r broses fentora ar gael yn Gymraeg.

Cyfarfodydd yng Nghymru

- 7.8. Yn ôl disgrisiwn y Pennaeth Gweithrediadau Cyfreithiol a chadeiryddion y fainc byddwn yn darparu agendâu a chofnodion cyfarfodydd meinciau yn ddwyieithog.
- 7.9. Yn ôl disgrisiwn y Pennaeth Gweithrediadau Cyfreithiol a chadeirydd y meinciau, darperir gwasanaeth cyfieithu ar y pryd i hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg mewn cyfarfodydd Meinciau.

Applying to become a magistrate

- 7.6. The entire process of applying to become a magistrate, the recruitment portal, the recruitment guidelines and the process of applying will be available in Welsh.
- 7.7. We welcome applications from Welsh speaking magistrates to become mentors in order to assist with providing ongoing mentorship through the medium of Welsh. All the relevant forms that accompany the mentoring process are available in Welsh.

Meetings in Wales

- 7.8. At the discretion of the Head of Legal Operations and bench chairs we will provide bench meeting agendas and minutes bilingually.
- 7.9. At the discretion of the Head of Legal Operations and bench chairs the use of Welsh in bench meetings will be facilitated by providing simultaneous interpretation.

Hyfforddiant

- 7.10. Bydd hyfforddiant ynadon yn cael ei gynllunio a'i gyflwyno gan y Coleg Barnwrol. Byddwn yn gweithio gyda'r Coleg i gynorthwyo gyda darparu deunydd a hyfforddiant priodol yn y Gymraeg.
- 7.11. Ar hyn o bryd mae GLITEF Cymru yn cynnal nifer o werthusiadau trwy gyfrwng y Gymraeg a bydd yn parhau i wneud hynny. Mae'r holl ffurflenni perthnasol sy'n cyd-fynd â'r broses werthuso ar gael yn Gymraeg.
- 7.12. Byddwn yn darparu ac yn cynnal tudalen Gwasanaethau Cymraeg ar dudalen gwe Materion Ynadon. Bydd y dudalen hon ar gael yn Gymraeg a Saesneg.

Training

- 7.10. Magistrates training will be designed and delivered by the Judicial college. We will work with the College to help with providing relevant material and training in the Welsh language
- 7.11 At the moment HMCTS Wales hold a number of appraisals in Welsh and it will continue to do so. All the relevant forms that support the appraisal process are available in Welsh.
- 7.12. We will provide and maintain a Welsh Language Services page on the Magistrates Matters web page. This page will be available in Welsh and English.

8

Delwedd gyhoeddus y sefydliad

The organisation's public image

Hunaniaeth gorfforaethol

Corporate identity

Deunydd Swyddfa

Stationery

- 8.1. Mae pob un o'n swyddfeydd yng Nghymru yn defnyddio papur swyddfa dwyieithog sy'n dangos enw a chyfeiriad y safle sy'n ei anfon, ac unrhyw wybodaeth safonol arall.

- 8.1. All our offices in Wales use bilingual stationery, which displays the name and address of the site and any other standard information.

Bathodynau enw/Cardiau adnabod

Name badges/Identity cards

- 8.2. Mae staff swyddfeydd cyhoeddus yn gwisgo bathodynau adnabod sy'n dangos ein logo dwyieithog. Os yw teitl swydd yn cael ei gynnwys hefyd, bydd yn Gymraeg a Saesneg. Mae gan Swyddogion Gorfodi Sifil a beiliaid y Llys Sirol gardiau adnabod dwyieithog.

- 8.2. All staff in public offices wear identity badges which display our bilingual logo. If a job title is also included this will be expressed in both Welsh and English. Civilian Enforcement Officers and County Court bailiffs carry bilingual identification cards.

Mae hyn hefyd yn berthnasol i unrhyw weithwyr llys nad ydynt yn cael eu cyflogi'n uniongyrchol gennym ni, ond sydd yn darparu gwasanaeth i ni er enghraifft Swyddogion Diogelwch y Llysoedd a Thribiwnlyoedd.

This also applies to any court personnel not directly employed by us but who provide a service for us for example Court and Tribunal Security Officers.

Arwyddion

Signs

- 8.3. Mae'r arwyddion cyhoeddus yr ydym yn gyfrifol amdanynt yn ac o gwmpas ein swyddfeydd yng Nghymru'n ddwyieithog. Os darperir arwyddion gan drydydd parti h.y. gan contractwr sy'n gweithio ar safle yng Nghymru, bydd yn rhaid iddynt ddarparu arwyddion dwyieithog dan ddarpariaeth y Cynllun hwn.

- 8.3. Public signs for which we are responsible in and around our offices in Wales are bilingual. If signage is provided by a third party i.e. a contractor working on site in Wales, they will be required to provide bilingual signage under the provisions of this Scheme.

Cyhoeddiadau a Ffurflenni

- 8.4. Rydym wedi ymrwymo i sicrhau bod yr holl ddeunyddiau a fwriedir ar gyfer y cyhoedd yng Nghymru yn cael eu cyhoeddi (yn ddigidol neu mewn print) ar ffurf ddwyieithog lle bo hynny'n rhesymol ymarferol; fel arall bydd dogfennau ar gael mewn fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân ar yr un pryd. Byddwn yn gwneud yn siŵr ein bod yn cyfleu bod fersiynau dwyieithog neu Gymraeg ar gael.
- 8.5. Os byddwn yn codi tâl ar y cyhoedd am unrhyw gyhoeddiad, byddwn yn sicrhau na fydd fersiwn dwyieithog yn ddrytach na fersiwn uniaith Saesneg.

Hysbysebu yng Nghymru

- 8.6. Rydym yn trin y ddwy iaith yn gyfartal. Byddwn yn defnyddio hysbysebion dwyieithog i ymddangos mewn cyhoeddiadau Saesneg yn unig yng Nghymru. Yn Gymraeg yn unig y bydd hysbysebion mewn cyhoeddiadau Cymraeg.

Hysbysiadau swyddogol, hysbysiadau cyhoeddus a hysbysiadau recriwtio staff

- 8.7. Rydym yn cyhoeddi hysbysiadau dwyieithog i'r wasg ar unrhyw fater sy'n ymwneud â'n gwasanaethau yng Nghymru, ac mewn unrhyw gyhoeddiadau o bwys am y gwasanaeth sy'n berthnasol i Gymru a Lloegr. Byddwn yn targedu deunydd yn ofalus i'r cyfryngau Cymraeg ac fe allwn drefnu i staff Cymraeg eu hiaith wneud cyfweiliadau gyda'r cyfryngau a'r wasg i gynorthwyo yn y gwaith o roi cyhoeddusrwydd i ddatblygiadau mewn gwasanaeth.

Publications and forms

- 8.4. We are committed to ensuring that all materials directed at the public in Wales will be published (digitally or in print) in a bilingual form where reasonably practicable; otherwise documents will be available in separate Welsh and English versions at the same time. We will ensure that we convey that bilingual or Welsh versions are available.
- 8.5. If we charge the public for any publication we will ensure that a bilingual version will not be more expensive than an English only version.

Advertising in Wales

- 8.6. We deal with both languages on a basis of equality. We will use bilingual advertisements to appear in English language publications in Wales. Advertisements placed in Welsh language publications will be in Welsh only.

Official notices, public notices and staff recruitment advertising

- 8.7. We will issue bilingual press notices on any matter relating to our services in Wales, and any major service announcements that apply across Wales and England. We will carefully target material at the Welsh language media and can arrange for Welsh speaking staff to do broadcast or print interviews to assist in publicising service developments.

- 8.8. Bydd pob hysbysiad cyhoeddus a swyddogol yn ymddangos gyda'r fersiwn Cymraeg a'r fersiwn Saesneg yn cael eu harddangos gyda'i gilydd yng Nghymru, megis hysbysiadau ar gyfer cyfarfodydd cyhoeddus. Rhaid i'r rhain fod yn gydradd o ran fformat, maint, ansawdd, eglurder ac amlygrwydd. Bydd hyn hefyd yn berthnasol i hysbysiadau recriwtio staff. Yn Gymraeg yn unig y bydd hysbysebion mewn cyhoeddiadau Cymraeg. Caiff pob hysbysiad i'r wasg ei roi ar wefan GOV.UK i gyrraedd cynulleidfa ehangach o siaradwyr Cymraeg. Bydd unrhyw ddeunyddiau cyhoedduswydd a ddefnyddir mewn arddangosfeydd a ffeiriau swyddi yng Nghymru'n ddwyieithog.
- 8.8. All public and official notices will appear with the Welsh and English versions shown together wherever displayed in Wales, such as notices of public meetings. They shall be equal in terms of format, size, quality, legibility and prominence. This will also apply to staff recruitment notices. Advertisements placed in Welsh language publications will be in Welsh only. All press notices will be placed on GOV.UK to reach a wider audience of Welsh speakers. Any publicity materials used at exhibitions and job fairs in Wales will be bilingual.

9

Ein darpariaeth ar gyfer staff

Our provision for staff

- | | |
|---|--|
| <p>9.1. Bydd pob gohebiaeth gan Gyfarwyddwr Cyflawni ar gyfer Cymru at yr holl staff yn ddwyieithog, ac yn yr un modd gan unrhyw uwch swyddog arall sy'n gohebu â nifer sylweddol o staff yng Nghymru.</p> | <p>9.1. All correspondence directed from the Delivery Director for Wales to all staff will be bilingual and likewise by any other senior officer corresponding with a significant staff audience in Wales.</p> |
| <p>9.2. Yng Nghymru rydym yn darparu'r dogfennau mewnol canlynol yn ddwyieithog, neu fel dogfennau ar wahân yn Gymraeg ac yn Saesneg.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pob cyfathrebiad at yr holl staff gan y Cyfarwyddwr Cyflawni neu unrhyw aelod o Dîm Rheoli Cymru. • Os yn rhesymol ac ymarferol byddwn yn darparu ffurflenni mewnol mewn perthynas â materion Adnoddau Dynol yn Gymraeg neu'n ddwyieithog. • Os cynhelir cynhadledd i staff yng Nghymru bydd y dogfennau a'r cyflwyniadau yn ddwyieithog. • Pe byddwn yn cynnal cynhadledd i staff yng Nghymru (wyneb yn wyneb neu o bell) byddwn yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd os yw rhywun yn dymuno cyfrannu'n Gymraeg. | <p>9.2. In Wales we provide the following internal documents bilingually or as separate documents in Welsh and English.</p> <ul style="list-style-type: none"> • All communications directed to all staff by the Delivery Director or any member of the Wales Management Team. • If reasonable and practical we will provide internal forms in relation to HR matters in Welsh or bilingually. • If we hold a conference for staff in Wales we will provide the documents and presentations bilingually. • If we hold a conference for staff in Wales (face to face or virtually) we will provide simultaneous interpretation if someone wishes to contribute in Welsh |
| <p>9.3. Byddwn yn cynyddu amlygrwydd y Gymraeg yn ein sefydliad drwy sicrhau bod y staff yn defnyddio cyfarchion allan- o'r-swyddfa a llofnodion dwyieithog.</p> | <p>9.3. We will increase the visibility of the Welsh language within our organisation by ensuring staff use bilingual out of office greetings and signatures.</p> |
| <p>9.4. Rydym yn annog ein llysoedd a'n tribiwnlysoedd i arddangos hysbysiadau dwyieithog yn yr ardaloedd hynny o fewn yr adeilad nad ydynt yn agored i'r cyhoedd.</p> | <p>9.4. We encourage our courts and tribunals to display bilingual notices in those areas of the building not accessible to the public.</p> |

9.5. Os yw'n rhesymol ac ymarferol, byddwn yn darparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd mewn rhai cyfarfodydd staff er enghraifft, cyfarfodydd rheoli perfformiad a chyfarfodydd absenoldeb salwch oni bai bod y cyfarfod yn cymryd lle yn naturiol trwy'r Gymraeg.

9.5. If reasonable and practical we will provide a simultaneous interpretation service in certain staff meetings for example, performance management meetings, sick absence meetings unless the meetings takes place ordinarily in Welsh.

9.6. Byddwn yn parhau i gefnogi staff sy'n dymuno dysgu Cymraeg neu'r rhai sydd eisiau gwella ansawdd eu Cymraeg, gan ddilyn y meini prawf canlynol;

9.6. We will continue to support staff that wish to learn the Welsh language or those who want to improve their Welsh, subject to the following criteria;

1. Maent yn gweithio mewn swydd sy'n ymdrin â'r cyhoedd.
2. Maent mewn llys, tribiwnlys neu swydd lle nid oes gennym siaradwyr Cymraeg neu ddim ond nifer fechan iawn ohonynt
3. Mae'r aelod staff yn fodlon ymroi i o leiaf 5 mlynedd o ddysgu.
4. Nid yw'r aelod staff o fewn 5 mlynedd i ymddeol.

1. They perform a role that has a public facing element
2. They are in a court, tribunal or a role where we have no or a very limited number of Welsh speakers
3. The member of staff is willing to commit to at least 5 years of learning
4. The member of staff is not within 5 years of retirement

9.7. Bydd angen i staff newydd yng Nghymru gwblhau cwrs sylfaenol ar gyfer cyfarfod a chyfarch h.y cwrs ar-lein Llywodraeth Cymru ac i gwblhau ein Cwrs mewnol ar Ymwybyddiaeth Iaith. Bydd cyfeiriad hefyd at y Gymraeg yn rhan o'n rhaglen ymgynefino genedlaethol.

9.7. All new staff in Wales will be required to undertake a basic meeting and greeting course i.e Welsh Government's online course and to complete our own Welsh Language Awareness Course. There will also be a reference to the Welsh Language in our national induction programme.

10

Gweithredu a monitro'r
CynllunImplementing and
monitoring the Scheme

- | | |
|--|---|
| <p>10.1. Fel cyflogwr cyfle cyfartal, ein polisi yw recriwtio'r ymgeiswyr mwyaf priodol ar gyfer swyddi gwag a'u hyfforddi ar gyfer y sgiliau penodol sydd eu hangen arnynt i weithio'n effeithiol.</p> <p>10.2 Rydym yn derbyn y bydd angen sgiliau dwyieithog ar gyfer rhai swyddi er enghraifft tywyswyr llys, beiliaid y llys a chynghorwyr cyfreithiol, i'n galluogi i gydymffurfio â'r Cynllun hwn. Cynhaliwyd arolwg o sgiliau dwyieithog staff a bydd yr wybodaeth hon yn llywio ein hymdrechion recriwtio yn y dyfodol. Cyflwynwyd canllawiau recriwtio i reolwyr recriwtio i dynnu sylw at yr angen i ystyried sgiliau Cymraeg wrth hysbysebu swydd newydd neu wrth lenwi swydd sydd eisoes yn bodoli.</p> <p>10.3 Yng Nghymru rydym wedi ymrwymo i gynyddu nifer y staff dwyieithog a gaiff eu recriwtio ac i annog ein staff presennol i ddysgu'r iaith.</p> | <p>10.1. As an equal opportunities employer our policy is to recruit the most suitable candidates to vacancies and train them for the particular skills needed to perform effectively.</p> <p>10.2 We recognise that for certain posts for example court ushers, court bailiffs and legal advisers, bilingual skills will be needed to enable us to comply with this Scheme. An audit of the bilingual skills of staff has been conducted and this information will inform our future recruiting efforts. Recruiting guidelines have been issued to recruiting managers to highlight the need to consider Welsh language skills when advertising a new post or back filling an existing post.</p> <p>10.3 In Wales we are committed to trying to increase the recruited number of bilingual staff and to encourage our current staff members to learn the language.</p> |
|--|---|

11

Recriwtio

Recruitment

11.1. Ar gyfer swyddi sy'n cael eu hysbysebu yng Nghymru byddwn yn gwneud hynny'n ddwyieithog a bydd ymgeiswyr yn gallu ymgeisio am swydd yn y Gymraeg. Bydd rhai swyddi yng Nghymru yn cael eu hysbysebu gyda'r Gymraeg naill ai'n hanfodol neu'n ddymunol. Bydd rheolwyr lleol yn penderfynu a ddylid hysbysebu swydd fel bod y Gymraeg yn hanfodol yn seiliedig ar broffil ieithyddol y llysoedd, tribiwnlysoedd neu swyddfeydd y mae'r ardal honno yn ei gwasanaethu.

11.2. Pan fyddwn yn asesu'r gofynion ar gyfer swydd newydd neu wrth lenwi swydd wag bresennol, bydd yn rhaid i'r rheolwr perthnasol asesu'r angen am sgiliau Cymraeg yn seiliedig ar natur y rôl a faint o siardwyr Cymraeg sydd ar gael ar y pryd yn y swyddfa neu'r llys penodol hynny. Os yw'r swydd yn cynnwys ymwneud yn uniongyrchol â chwsmeriaid, ac nad oes unrhyw siardwyr Cymraeg yn gwneud y rôl mewn llys, tribiwnlys neu swyddfa ar hyn o bryd, dylid hysbysebu'r swydd fel un 'Cymraeg yn hanfodol'.

11.1. For posts being advertised in Wales we will do so bilingually and applicants will be able to apply for a post in Welsh. Some posts within Wales will be advertised with a Welsh essential or desirable designation. The decision as to whether a post is Welsh essential is made by local managers based on ensuring the court, tribunals or office's linguistic profile matches that of the area it serves.

11.2. When we assess the requirements for a new post or an existing post is being back filled, the relevant manager will have to assess the need for Welsh language skills based on the nature of the role and the current availability of Welsh speakers in that particular court or office. If the post is customer facing and there are no Welsh speakers currently doing the role within the court, tribunal or office then the post should be advertised as "Welsh essential".

11.3. Pan yn hysbysebu swydd yng Nghymru ar unrhyw blatfform neu wefan allanol, byddwn yn gwneud hynny yn Gymraeg a Saesneg.	11.3. When we advertise posts in Wales on any external platform or website then we will do so in Welsh and English.
11.4 Byddwn yn cynnal awdit o sgiliau iaith Gymraeg ein gweithlu bob blwyddyn.	11.4 We will conduct an audit of Welsh language skills within our workforce in Wales every year.
11.5. Rydym yn annog ein staff yng Nghymru i ddysgu neu wella eu sgiliau Cymraeg. Byddwn yn parhau i adolygu'r ffordd orau o ddatblygu ein staff gyda hyn.	11.5. We encourage our staff in Wales to learn or improve their Welsh language skills. We will continue to review how best to develop our staff in this regard
11.6. Wrth gynnal yr archwiliad, gofynnir i staff asesu eu hunain yn erbyn ein Matrics Sgiliau iaith Gymraeg mewnol sy'n seiliedig ar fframwaith 5 lefel Cymdeithas Profwyr iaith yn Ewrop	11.6. In conducting the audit, staff will be asked to self-assess themselves against our internal Welsh Language Skills Matrix which is based on the Association of Language Testers in Europe's 5 level framework
11.7. Bydd staff hefyd yn cael eu hannog i wirio eu sgiliau Cymraeg trwy ddefnyddio Gwiriwr Sgiliau Cymraeg y Ganolfan Dysgu Cymraeg fel yr argymhellir gan Gomisiynydd y Gymraeg yn eu Canllawiau ar Ricriwtio.	11.7. Staff will also be encouraged to check their Welsh skills by using the Welsh Learning Centre's Welsh Skills Checker as recommended by the Welsh Commissioner in their guidelines on recruitment.
11.8. Bydd angen i'r holl staff newydd sy'n gweithio yng Nghymru gwblhau cwrs ymwybyddiaeth iaith Gymraeg ar-lein a byddwn yn cynnal sesiynau ymwybyddiaeth ar ddarpariaethau'r Cynllun ar gyfer llunwyr polisi a swyddogion sy'n gweithio y tu allan i Gymru.	11.8. All new staff working in Wales will need to complete an online Welsh language awareness course and we will be conducting awareness sessions on the provisions of the Scheme for policy makers and officers who work outside of Wales.

12

Trefniadau Gweinyddol

Administrative arrangements

Awdurdod

- 12.1. Rydym yn cefnogi'r Cynllun hwn yn llwyr, yn ei awdurdodi a'i gymeradwyo a bydd yn rhoi awdurdod llwyr i'r Cynllun yn ystod cyfnod ei weithredu.

Authority

- 12.1. We fully support, authorise and approve this Scheme and give full authority to the Scheme during its implementation.

Staff

- 12.2. Bydd staff yng Nghymru yn cael gwybod am bob agwedd o'n gwasanaeth Cymraeg. Bydd pob aelod newydd o'r staff yn cael ei hysbysu o bwysigrwydd yr iaith Gymraeg fel rhan o'u hyfforddiant cynefino.

Staff

- 12.2. Staff in Wales will be made aware of all aspects of our Welsh service. All new staff will be briefed on the importance of the Welsh Language as part of their induction training.

- 12.3. Mae ein Pencampwyr Iaith Gymraeg hefyd yn gyfrifol am hysbysu ein staff presennol a'n staff newydd am eu cyfrifoldeb hwy dan y Cynllun.

- 12.3. Our Welsh Language Champions also have a responsibility for informing our new and existing staff of their responsibility under the Scheme.

Trefniadau gyda Thrydydd Parti

- 12.4. Bydd unrhyw gytundeb neu drefniant a wneir gyda thrydydd parti ac sydd yn ymwneud â darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru ar ein rhan, yn gyson â darpariaethau'r Cynllun hwn. Mae hyn yn golygu y bydd yn rhaid i'r contractwr ddarparu gwasanaethau'n ddwyieithog. Byddwn yn cyfeirio at ein Cynllun Iaith Gymraeg yn y gwahoddiadau i dendro.

Arrangements with third parties

- 12.4. Any agreement or arrangement concerned with the provision of services for the public in Wales on behalf of us entered into with a third party will conform to the terms of this Scheme in that the contractor will have to provide services bilingually. Reference to our Welsh Language Scheme will be made within the invitations to tender.

- 12.5. Bydd Cyfarwyddiaeth Rheolaeth Fasnachol a Chontractau'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn sicrhau cydymffurfiaeth â'n Cynllun Iaith Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau i'r

- 12.5. MoJ Commercial and Contract Management Directorate will ensure compliance with our Welsh Language Scheme where public facing services

- cyhoedd yn uniongyrchol. Nodir y gofyniad i unrhyw gontractwr gydymffurfio â'n Cynllun Iaith Gymraeg ar gyfer nwyddau a gwasanaethau yn nhelerau ac amodau enghreifftiol y Weinyddiaeth Gyfiawnder.
- 12.6. Mae'r Cynllun hwn yr un mor berthnasol i unrhyw drydydd parti sy'n darparu gwasanaeth ar ein rhan. Rydym yn annog contractwyr sydd yn darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru ar ein rhan i ymdrin â'r ddwy iaith yn gyfartal.
- 2.7 Wrth gytuno ar unrhyw gontract neu wrth adnewyddu contract, bydd y swyddog perthnasol yn sicrhau bod y gofynion ieithyddol yn cael eu hystyried mewn ymgynghoriad â'n Pennaeth Gwasanaethau Cymraeg a Chyfarwyddwr Cyflawni Cymru. e.e. bydd contract arlwyyo yn nodi gofyniad am fwydlenni dwyieithog, a bydd contract ar gyfer staff diogelwch yn pwysleisio gofyniad i allu cyfarfod a chyfarfod yn Gymraeg ac yn Saesneg.
- 12.8 Mae'n rhaid i bob uned fusnes sy'n defnyddio asiantau neu gontractwyr i gyflwyno gwasanaethau ar ein rhan yng Nghymru, fonitro ac adrodd yn ôl yn flynyddol ar eu cydymffurfiaeth gyda'r cynllun hwn.
- are to be provided. The requirement for any contractor to comply with our Welsh Language Scheme are stated in the MoJ's Model Terms and Conditions for both goods and services.
- 12.6. This Scheme is just as relevant to any third party providing a service on our behalf. We encourage contractors which provide services for the public in Wales on our behalf to treat both languages on the basis of equality.
- 12.7 When agreeing any contract or renewal, the relevant officer will ensure that the language requirements are considered in consultation with our Head of Welsh Language Services and the Delivery Director for Wales. e.g. a catering contract will specify the requirement for bilingual menus and a contract for security staff will highlight a requirement to be able to meet and greet in both Welsh and English.
- 12.8 Each business unit which uses agents or contractors to deliver services on our behalf in Wales is required to monitor and report annually on their compliance with this scheme.

13

Bodddhad, Cwynion a Monitro

Satisfaction, Complaints and Monitoring

- 13.1 Pennaeth y Gwasanaeth Cymraeg sydd yn bennaf gyfrifol am fonitro ac adolygu'r Cynllun ac yn sicrhau bod y monitro'n weithgarwch strwythuredig, parhaus sy'n cynnwys y sawl sy'n darparu neu'n gweinyddu gwasanaethau ar ein rhan.
- 13.2 Bydd modd cyflwyno awgrymiadau a sylwadau ar sut i wella ein gwasanaethau, a bydd y rhain yn cael eu croesawu a'u cofnodi ar y platfform OPTIC (Barn, Canmoliaeth, Triniaeth, Digwyddiadau a Chwynion) o fewn 10 diwrnod ar ôl eu cael.
- 13.3 Os dymunwch gwyno nad ydym yn cyflawni ein hymrwymiaadau yn unol â'r Cynllun hwn, dylech ysgrifennu yn y lle cyntaf at reolwr y llys neu swyddfa'r tribiwnlys y bu i'w gweithredu neu ddiffyg gweithredu arwain at y gŵyn.
- 13.4 Os nad ydych yn fodlon ar yr ymateb gan reolwr y llys neu dribiwnlys, cewch ysgrifennu at ein Pennaeth Gwasanaethau Iaith Gymraeg (hywel.hughes@justice.gov.uk). Ar ôl ymgynghori â'r llys, tribiwnlys neu swyddfa, bydd yn ymateb i'r achwynydd ar ein rhan.
- 13.5 Os nad ydych yn fodlon ar yr ymateb gan y Pennaeth Gwasanaethau Iaith Gymraeg, cewch gysylltu â'r Cyfarwyddwr Cyflawni ar gyfer Cymru (gweler Atodiad v i gael y cyfeiriad). Pe byddwch dal i fod yn anfodlon, cewch yn y pen draw gyfeirio eich cŵyn at Gomisiynydd y Gymraeg.
- 13.6 Os bydd Comisiynydd y Gymraeg yn cyfeirio at gŵyn a gawsant am y Cynllun bydd ein Pennaeth Gwasanaethau Iaith Gymraeg yn dilyn y drefn a nodir uchod.
- 13.1 The Head of Welsh Language Service has overall responsibility for monitoring and reviewing the Scheme and ensures that the monitoring is a structured and continuing activity which includes those who provide or administer services on our behalf.
- 13.2 Provision will be made to include suggestions and comments for improvement, which will be welcomed and recorded on the OPTIC portal (Opinions, Praise, Treatment, Incidents, Complaints) within 10 days of receipt.
- 13.3 If you wish to complain about us not meeting our commitments in accordance with this Scheme you should in the first place contact the manager of the court or tribunal office, whose actions or inaction gave rise to the complaint.
- 13.4 If you are not satisfied with the reply from the court or tribunal manager, you may write to our Head of Welsh Language Services (hywel.hughes@justice.gov.uk), who will, after consulting with the court, tribunal or office, reply to the complainant on our behalf.
- 13.5 If you are not satisfied with the reply from the Head of Welsh Language Services you may contact the Delivery Director for Wales (see Annex v for the address). If you are still not satisfied you may ultimately refer your complaint to the Welsh Language Commissioner.
- 13.6 If the Welsh Language Commissioner refers to a complaint about the Scheme which they have received, our Head of Welsh Language Services will follow the process set out above.

- 13.7 Os bydd Comisiynydd y Gymraeg yn penderfynu archwilio'r gŵyn, dilynir pa drefn bynnag ag y bydd y Comisiynydd yn ei ystyried yn briodol ar gyfer amgylchiadau'r achos. Fe all hyn olygu bod Comisiynydd y Gymraeg yn gadael i ni barhau i gynnal yr ymchwiliad drwy ddilyn ei god ei hun gan adrodd ar y canfyddiadau; neu fe allai olygu bod y Comisiynydd yn ymchwilio i'r mater gyda'n cydweithrediad ni.
- 13.7 Where the Welsh Language Commissioner decides to investigate the complaint, the procedure will be such as the Commissioner considers appropriate to the circumstances of the case. This may result in the Welsh Language Commissioner allowing us to continue conducting the investigation according to its own code and report on its findings; or in the Commissioner conducting the investigation with our co-operation.
- 13.8 Unwaith bydd yr ymchwiliad ar ben, yn unol ag Adran 19 (1) Deddf yr Iaith Gymraeg, bydd Comisiynydd y Gymraeg yn anfon copi o ganlyniadau ei ganfyddiadau at y Prif Weithredwr ac at Gyfarwyddwr Cyflawni Cymru.
- 13.8 Once the investigation is completed, in accordance with Section 19(1) of the Welsh Language Act, the Welsh Language Commissioner will send a copy of the results of its findings to the Chief Executive and to the Delivery Director for Wales.
- 13.9. Byddem yn monitro gweithredu'r Cynllun a'i effeithiolrwydd:
- 13.9. We will monitor the implementation of the Scheme and its effectiveness:
- 13.10 Ceir rhestr wirio yn seiliedig ar ofynion y Cynllun y mae'n rhaid i reolwyr ei llenwi fel rhan o'u hadroddiadau chwarterol ar weithredu mesurau rheoli safonol. Mae gan Fwrdd Rheoli Cymru drosolwg strategol o weithrediad y Llysoedd a'r Tribiwnlysoedd yng Nghymru. Mae'r Pennaeth Gwasanaethau Iaith Gymraeg yn aelod o Fwrdd Rheoli Cymru, a bydd yn darparu adroddiad pan fo angen ynghylch cydymffurfio â'r Cynllun. Bydd y materion sy'n peri'r pryder mwyaf mewn perthynas â chydymffurfio gyda'n Cynllun yn cael eu cofnodi ar gofrestr Risgiau'r Bwrdd.
- 13.10 There is a checklist based on Scheme requirements that managers have to complete as part of their quarterly standard operating control returns. The Wales Management Board has a strategic overview of the courts and tribunals operation in Wales. The Head of Welsh Language Services is a member of the Wales Management Board and will provide reports as and when required on compliance with the Scheme. Matters of urgent concern in relation to compliance against our Scheme will be recorded on the Board's Risk Register.

Adroddiad Blynyddol

13.11 Byddem yn darparu Adroddiad Blynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg, mewn ffurf gymeradwy drwy adrodd ar y dangosyddion perfformiad a nodir yn Atodiad iv.

DALIER SYLW: nid oes dim yn y drefn hon sy'n atal achwynydd rhag cyfeirio cŵyn at y Comisiynydd Gweinyddol Seneddol ("yr Ombudsmon").

Annual Report

13.11 We will provide the Welsh Language Commissioner with an Annual Report, in an approved form by reporting on the performance indicators noted in Annex iv.

NOTE: nothing in this procedure prevents a complainant from referring their complaint to the Parliamentary Commissioner for Administration ("the Ombudsman").

14

Rhoi Cyhoedd-usrwydd i'r Cynllun

Publicising the Scheme

14.1 Bydd copïau o'r Cynllun hwn ar gael am ddim o bob swyddfa, Llys a Thribiwnlys yng Nghymru a bydd hefyd ar gael ar GOV.UK. Darperir copïau hefyd i staff ac i'r ynadon yn eu hystafelloedd ymneilltuo. Byddwn hefyd yn hyrwyddo'r Cynllun trwy'r cyfryngau cymdeithasol megis Trydar.

<https://www.gov.uk/>

14.1 Copies of this Scheme are made available free from all offices and court and tribunal venues in Wales and will be available on GOV.UK. Copies will also be made available to staff and for magistrates in their retiring rooms. We will also promote the Scheme through social media channels such as Twitter.

<https://www.gov.uk/>

Atodiad i. Annex i.

Cyfarwyddiadau Ymarfer ar ddefnyddio'r iaith Gymraeg mewn achosion yn y llysoedd sifil yng Nghymru

Diben y Cyfarwyddiadau Ymarfer hyn yw adlewyrchu egwyddor Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 sef y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal wrth weinyddu cyfiawnder yng Nghymru.

1. Cyffredinol

Mae'r Cyfarwyddiadau Ymarfer hyn yn berthnasol i achosion sifil mewn llysoedd yng Nghymru.

Bydd yr ymarfer presennol o gynnal gwrandawriad yn gyfan gwbl yn y Gymraeg ar sail ad hoc a heb rybudd yn parhau'n ddilys pan fo pob parti a phob tyst sy'n ymwneud yn uniongyrchol â'r achos ar y pryd yn cytuno iddo gael ei gynnal felly.

Ym mhob achos lle y bydd tyst neu barti o bosibl am ddefnyddio'r Gymraeg [neu lle o bosibl y defnyddir y Gymraeg mewn unrhyw ddogfen a gyflwynir gerbron y llys], cyfrifoldeb y parti neu ei gynrychiolwyr cyfreithiol yw hysbysu'r llys o hyn fel y gellir gwneud trefniadau priodol ar gyfer rheoli a rhestru'r achos.

Os achosir costau yn sgil methu â chydymffurfio â'r Cyfarwyddiadau hyn, gellir codi gorchymyn costau yn erbyn y parti neu eu cynrychiolydd cyfreithiol.

Pan fydd achos yn cael ei brofi gyda rheithgor, nid yw'r gyfraith yn caniatáu dethol rheithgor mewn modd sy'n galluogi'r Llys i ganfod a yw Rheithiwr yn siarad Cymraeg ai peidio nac i sicrhau Rheithgor y mae ei aelodau yn ddwyieithog i wrando achos lle o bosibl y defnyddir y Gymraeg.

Practice Direction relating to the use of the Welsh language in cases in the civil courts in Wales

The purpose of this Practice Direction is to reflect the principle of the Welsh Language Act 1993 that in the administration of justice in Wales, the English and Welsh languages should be treated on the basis of equality.

1. General

This Practice Direction applies to civil proceedings in courts in Wales.

The existing practice of conducting a hearing entirely in the Welsh Language on an ad hoc basis and without notice will continue to apply when all parties and witnesses directly involved at the time consent to the proceedings being so conducted.

In every case in which it's possible that the Welsh language may be used by any party or witness [or in any document which may be placed before the court], the parties or their legal representatives must inform the court so that appropriate arrangements can be made for the management and listing of the case.

If costs are incurred as a result of a party failing to comply with these directions, a costs order can be made against the party or their legal representative.

Where a case is tried with a jury, the law does not permit the selection of jurors in a manner which enables the court to discover whether a juror does or does not speak Welsh or to secure a jury whose members are bilingual to try a case in which the Welsh language may be used.

2. Yr holiadur cyfarwyddo

Mewn unrhyw achos lle y mae gofyn i barti lenwi holiadur cyfarwyddo, rhaid iddynt gynnwys manylion ynghylch defnydd posibl o'r Gymraeg, h.y. manylion unrhyw berson a ddymunai roi tystiolaeth lafar yn y Gymraeg ac unrhyw ddogfennau yn y Gymraeg (e.e. dogfennau i'w datgelu o dan Ran 31 neu ddatganiadau tystion) y mae'r parti hwnnw'n disgwyl eu defnyddio.

Rhaid i barti gynnwys y manylion a nodir ym mharagraff 2.1 yn yr holiadur cyfarwyddo, hyd yn oed os ydynt eisoes wedi hysbysu'r llys am ddefnydd posibl o'r Gymraeg yn unol â gofynion adran 1 uchod.

3. Rheoli achosion

Mewn unrhyw wrandawriad yng nghwrs achos bydd y llys yn manteisio ar y cyfle i ystyried a ddylai roi cyfarwyddiadau rheoli achos. I gynorthwyo'r llys, dylai parti neu eu cynrychiolydd cyfreithiol dynnu sylw'r llys at y posibilrwydd y gallai'r Gymraeg gael ei defnyddio yn yr achos, hyd yn oed os ydynt eisoes wedi gwneud hynny wrth gydymffurfio â gofynion eraill y cyfarwyddiadau hyn.

Mewn unrhyw achos pan fydd gofyn i barti lenwi holiadur rhestru a'r parti hwnnw eisoes wedi nodi ei fwriad i ddefnyddio'r Gymraeg, dylent gadarnhau eu bwriad i ddefnyddio'r Gymraeg yn yr holiadur rhestru, a rhoi unrhyw fanylion na chafodd eu nodi yn yr holiadur cyfarwyddo.

2. The directions questionnaire

In any proceedings in which a party is required to complete a directions questionnaire, they must include details relating to the possible use of Welsh i.e. details of any person wishing to give oral evidence in Welsh and of any documents in Welsh (e.g. documents to be disclosed under part 31 or witness statements) which that party expects to use.

A party must include the details mentioned in paragraph 2.1 in the directions questionnaire even if they have already informed the court of the possible use of Welsh in accordance with the provisions of section 1 above.

3. Case management

At any interlocutory hearing, the court will take the opportunity to consider whether it should give case management directions. To assist the court, a party or their legal representative should draw the court's attention to the possibility of Welsh being used in the proceedings, even where they have already done so in compliance with other provisions of this direction.

In any case where a party is required to complete a listing questionnaire and has already intimated the intention to use Welsh, they should confirm the intended use of Welsh in the listing questionnaire and provide any details which have not been set out in the directions questionnaire.

4. Rhestru gan y llys

Bydd rheolwr y dyddiadur, mewn ymgynghoriad â'r barnwr sifil dynodedig, yn sicrhau y bydd achos lle y defnyddir y Gymraeg yn cael ei restru:

- a. pryd bynnag y bydd hynny'n ymarferol bosib, gerbron barnwr Cymraeg ei iaith;
a
- b. lle y bo angen cyfleusterau cyfieithu, mewn llys gyda chyfleusterau cyfieithu ar y pryd.

5. Cyfieithwyr

Pryd bynnag y bydd angen cyfieithydd i gyfieithu tystiolaeth o'r Saesneg i'r Gymraeg neu o'r Gymraeg i'r Saesneg, bydd y swyddog rhestru yn y llys lle cynhelir yr achos yn cysylltu gyda'r Uned Iaith Gymraeg a fydd yn sicrhau presonldeb cyfieithydd ar y pryd cymwys.

6. Tystion a rheithwyr

Wrth i bob tyst gael ei alw, bydd y swyddog llys sy'n gweinyddu'r llw neu'r cadarnhad yn hysbysu'r tyst y gall dyngu llw neu gadarnhau yn y Gymraeg neu yn y Saesneg yn ôl eu dymuniad.

Pan gaiff achos ei brofi gan reithgor, bydd y swyddog llys sy'n gweinyddu llwon y rheithwyr yn hysbysu'r rheithwyr mewn llys agored y caiff pob rheithiwr dyngu llw neu gadarnhau yn y Gymraeg neu yn y Saesneg yn ôl eu dymuniad.

7. Rôl y barnwr cyswllt

Os cyfyd unrhyw gwestiwn neu broblem ynghylch gweithredu'r Cyfarwyddyd Ymarfer hwn, dylid yn y lle cyntaf gysylltu â'r Barnwr Cyswllt dros faterion y Gymraeg.

4. Listing by the court

The diary manager, in consultation with the designated civil judge, will ensure that a case in which the Welsh language is to be used is listed:

- a. wherever practicable before a Welsh speaking judge;
and
- b. where translation facilities are needed, at a court with simultaneous translation facilities.

5. Interpreters

Whenever an interpreter is needed to translate evidence from English into Welsh or from Welsh into English, the court listing officer in whose court the case is to be heard shall contact the Welsh Language Unit who will ensure the attendance of an accredited interpreter.

6. Witnesses and jurors

Where each witness is called, the court officer administering the oath or affirmation will inform the witness that they may be sworn or may affirm in Welsh or English as they wish.

Where a case is tried with a jury, the court officer swearing in the jury will inform the jurors in open court that each juror may take the oath or may affirm in Welsh or English as they wish.

7. Role of the liaison judge

If any question or difficulty arises concerning the implementation of this Practice Direction, contact should in the first place be made with the Liaison Judge for the Welsh language.

Atodiad ii. Annex ii.

Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol Cyfnerthedig

III.23 Defnydd o'r iaith Gymraeg mewn llysoedd yng Nghymru
Diben y cyfarwyddyd hwn yw adlewyrchu egwyddor Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 sef y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal wrth weinyddu cyfiawnder yng Nghymru.

Cyffredinol

III.23.1 Ym mhob achos lle y bydd tystion neu bartïon o bosibl am ddefnyddio'r Gymraeg neu lle o bosibl y defnyddir y Gymraeg mewn unrhyw ddogfen a gyflwynir gerbron y Llys, cyfrifoldeb y cynrychiolwyr cyfreithiol yw hysbysu'r Llys o hyn fel y gellir gwneud trefniadau priodol ar gyfer rhestru'r achos.

III.23.2 Gall unrhyw barti neu dyst roi tystiolaeth yn Gymraeg mewn llys ynadon yng Nghymru heb orfod rhoi rhybudd ymlaen llaw. Trefnir i wrando'r achosion hyn yn unol â 'Phrotocol y llys ynadon ar restru achosion lle defnyddir yr iaith Gymraeg'.

III.23.3 Os gwyddys bod posibilrwydd i'r Gymraeg gael ei defnyddio adeg anfon neu apelio i Lys y Goron, dylid hysbysu'r Llys ar unwaith ar ôl anfon neu pan gofnodir rhybudd o apel. Fel arall, dylid hysbysu'r Llys cyn gynted ag y gwyddys bod posibilrwydd i'r Gymraeg gael ei defnyddio.

The Consolidated Criminal Practice Direction

III.23 Use of the Welsh language in courts in Wales
The purpose of this direction is to reflect the principle of the Welsh Language Act 1993 that in the administration of justice in Wales the English and Welsh languages should be treated on a basis of equality.

General

III.23.1 It is the responsibility of the legal representatives in every case in which the Welsh language may be used by any witness or party or in any document which may be placed before the court to inform the court of that fact so that appropriate arrangements can be made for the listing of the case.

III.23.2 Any party or witness is entitled to use Welsh in a magistrates' court in Wales without giving prior notice. Arrangements will be made for hearing such cases in accordance with the 'magistrates courts' Protocol for listing cases where the Welsh language is used'.

III.23.3 If the possible use of the Welsh language is known at the time of sending or appeal to the Crown Court, the court should be informed immediately after sending or when the notice of appeal is lodged. Otherwise the court should be informed as soon as possible when the use of the Welsh language becomes known.

III.23.4 Os achosir costau yn sgil methu â chydymffurfio â'r Cyfarwyddiadau hyn, gellir codi gorchymyn costau a wastraffwyd yn erbyn y parti, a/neu ei gynrychiolwyr cyfreithiol, sydd heb gydymffurfio â hwy.

III.23.4 If costs are incurred as a result of failure to comply with these directions, a wasted costs order may be made against the defaulting party and/or his legal representatives.

III.23.5 Nid yw'r gyfraith yn caniatáu dethol Rheithgor mewn modd sy'n galluogi'r Llys i ganfod a yw Rheithiwr yn siarad Cymraeg ai peidio nac i sicrhau Rheithgor y mae ei aelodau yn ddwyieithog i wrando achos lle o bosibl y defnyddir y Gymraeg.

III.23.5 The law does not permit the selection of jurors in a manner which enables the court to discover whether a juror does or does not speak Welsh or to secure a jury whose members are bilingual to try a case in which the Welsh language may be used.

Gwrandawiadau pledio a chyfarwyddo

Plea and directions hearings

III.23.6 Rhaid i eiriolwr mewn achos lle mae'n bosibl y defnyddir y Gymraeg godi'r mater yn y gwrandawriad rhagarweiniol ac/neu yn y gwrandawriad ple a rheoli achos ac ardystio'r manylion ar holiadur y barnwr fel y gellir rhoi'r cyfarwyddiadau priodol ar gyfer bwrw ymlaen â'r achos.

III.23.6 An advocate in a case in which the Welsh language may be used must raise that matter at the preliminary and/or the plea and case management hearing and endorse details of it on the judge's questionnaire so that appropriate directions may be given for the progress of the case.

Rhestru

Listing

III.23.7 Dylai'r swyddog rhestru, mewn ymgynghoriad â'r barnwr preswyl, sicrhau bod achos lle y defnyddir y Gymraeg yn cael ei restru: (a) pryd bynnag y bydd hynny'n ymarferol bosib, gerbron Barnwr Cymraeg ei iaith; ac (b) mewn Llys yng Nghymru gyda chyfleusterau cyfieithu ar y pryd.

III.23.7 The listing officer, in consultation with the resident judge, should ensure that a case in which the Welsh language may be used is listed (a) wherever practicable before a Welsh speaking judge, and (b) in a court in Wales with simultaneous translation facilities.

Cyfieithwyr

III.23.8 Pryd bynnag y bydd angen cyfieithydd i gyfieithu tystiolaeth o'r Saesneg i'r Gymraeg neu o'r Gymraeg i'r Saesneg, bydd y swyddog rhestru yn y llys lle cynhelir yr achos yn cysylltu gyda'n Huned Iaith Gymraeg a fydd yn sicrhau presonldeb cyfieithydd ar y pryd cymwys.

Rheithwyr

III.23.9 Wrth annerch y Rheithwyr ar ddechrau cyfnod eu gwasanaeth fel rheithwyr rhaid i Feili'r Rheithgor eu hysbysu y gall pob Rheithiwr dyngu llw neu gadarnhau yn y Gymraeg neu yn y Saesneg yn ôl eu dymuniad.

III.23.10 Ar ôl dethol Rheithgor i wrando achos, a chyn tyngu llw, bydd y Swyddog Llys sy'n gweinyddu llwon y Rheithgor yn hysbysu'r Rheithwyr mewn llys agored y caiff pob Rheithiwr dyngu llw neu gadarnhau yn y Gymraeg neu yn y Saesneg yn ôl eu dymuniad.

III.23.11 Pan ddefnyddir y Gymraeg gan unrhyw barti neu dyst mewn treial, bydd cyfieithydd cydnabyddedig yn cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ar gyfer y rheithwyr hynny nad ydynt yn siarad Cymraeg. Nid oes unrhyw ddarpariaeth i gyfieithu tystiolaeth o'r Saesneg i'r Gymraeg ar gyfer rheithiwr Cymraeg.

III.23.12 Rhaid cadw trafodaethau'r rheithgor yn breifat ac ni all unrhyw berson arall fod yn bresennol. Ni ellir felly caniatu i gyfieithydd fod yn bresennol i gyfieithu'r drafodaeth er budd un neu fwy o reithwyr.

Interpreters

III.23.8 Whenever an interpreter is needed to translate evidence from English into Welsh or from Welsh into English, the court listing officer in whose court the case is to be heard shall contact our Welsh Language Unit who will ensure the attendance of an accredited interpreter.

Jurors

III.23.9 The jury bailiff when addressing the jurors at the start of their period of jury service shall inform them that each juror may take an oath or affirm in Welsh or English as they wish.

III.23.10 After the jury has been selected to try a case, and before it is sworn, the court officer swearing in the jury shall inform the jurors in open court that each juror may take an oath or affirm in Welsh or English as they wish.

III.23.11 Where Welsh is used by any party or witness in a trial, an accredited interpreter will provide simultaneous translation from Welsh to English for the jurors who do not speak Welsh. There is no provision for the translation of evidence from English to Welsh for a Welsh speaking juror.

III.23.12 The jury's deliberations must be conducted in private with no other person present and therefore no interpreter may be provided to translate the discussion for the benefit of one or more of the jurors.

Tystion

III.23.11 Pan elwir pob tyst bydd y swyddog llys sy'n gweinyddu'r Llw neu'r Cadarnhad yn hysbysu'r tyst y gallant dyngu llw neu gadarnhau yn y Gymraeg neu yn y Saesneg yn ôl eu dymuniad. Ni ddylid gofyn i dyst sydd wedi dewis cymryd y llw yn Gymraeg i'w ailadrodd yn Saesneg.

Agor a chau Llys y Goron

III.23.12 Oni bai nad yw hi'n rhesymol ymarferol, dylid agor a chau'r llys yn y Gymraeg ac yn y Saesneg.

Rôl y barnwr cyswllt

III.23.13 Os cyfyd unrhyw gwestiwn neu broblem ynghylch gweithredu'r cyfarwyddiadau uchod, dylid yn y lle cyntaf gysylltu â Barnwr Cyswllt y Gymraeg.

Witnesses

III.23.11 When each witness is called the court officer administering the oath or affirmation shall inform the witness that they may be sworn or affirm in Welsh or English as they wish. A witness who chooses to take the oath in Welsh should not be asked to repeat it in English.

Opening/closing of Crown Court

III.23.12 Unless it's not reasonably practicable, the opening and closing of the court should be performed in Welsh and English.

Role of liaison judge

III.23.13 If any question or problem arises concerning the implementation of the directions above, contact should in the first place be made with the liaison judge for the Welsh language.

Atodiad iii. Annex iii.

Llysoedd Ynadon

Protocol pan ddefnyddir yr iaith Gymraeg

Cefndir

Rydym wedi mabwysiadu'r egwyddor y byddem, wrth gynnal busnes cyhoeddus ac wrth weinyddu cyfiawnder yng Nghymru, yn trin yr iaith Gymraeg a'r iaith Saesneg yn gydradd.

Dylid dilyn y canllaw canlynol pan roddir gwybod i'r llys fod parti neu unrhyw dyst yn dymuno defnyddio'r iaith Gymraeg yn ystod unrhyw ran o achos. Dylid nodi, yn unol ag Adran 22(1), Deddf yr iaith Gymraeg 1993.

“ Mewn unrhyw achosion cyfreithiol yng Nghymru gellir siarad Cymraeg gan unrhyw barti, tyst neu berson arall sy'n dymuno'i defnyddio, yn ddarostyngedig mewn achosion mewn llys heblaw llys ynadon i'r cyfryw rybudd ymlaen llaw ag a fydd yn ofynnol yn ôl rheolau'r llys; a gwneir unrhyw ddarpariaeth angenrheidiol ar gyfer cyfieithu yn unol â hyn”.

Felly, mae Deddf yr iaith Gymraeg yn rhoi'r hawl i siarad Cymraeg mewn gwrandawriad llys, ond nid yw'n rhoi'r hawl i gael gwrandawriad cyfan gwbl Gymraeg er enghraifft, os yw diffynnydd yn dewis rhoi tystiolaeth yn Gymraeg, nid yw'n rhoi'r hawl i unrhyw dystiolaeth arall a roddir gan dyst yn Saesneg, gael ei gyfieithu i'r Gymraeg. Fodd bynnag, gellir cael gwrandawriadau cyfan gwbl Gymraeg ar rai achlysuron oherwydd bod yr holl bartion perthnasol yn ddwyieithog.

Magistrates' Courts

Protocol for when the Welsh Language is used

Background

We have adopted the principle that in the conduct of public business and the administration of justice in Wales it will treat the English and Welsh languages on a basis of equality.

The following guidance should be followed when the court is informed that a party or any of the witnesses wishes to use the Welsh language during any part of the proceedings. It should be noted that in accordance with Section 22(1) of the Welsh Language Act 1993.

“In any legal proceedings in Wales the Welsh language may be spoken by any party, witness or other person who desires to use it, subject in the case of proceedings in a court other than a magistrates' court to such prior notice as may be required by rules of court; and any necessary provision for interpretation shall be made accordingly.”

The Welsh language Act, therefore, gives the right to speak Welsh in a court hearing, but does not give the right to a hearing entirely through the medium of Welsh for example if a defendant elects to give evidence in Welsh it does not give the right for any other evidence given by a witness in English to be translated into Welsh. However, there could be occasions where an entire hearing does take place in Welsh due to all the relevant parties being bilingual.

Mater o ddewis i'r unigolyn ei hun yw defnyddio'r iaith, a dewis yr unigolyn yw'r ffactor pwysig yn hytrach nag unrhyw anhawster i ddeall. Felly, mae gan unigolyn sy'n dymuno defnyddio'r Gymraeg mewn achos yr hawl i wneud hynny ac ni ddylai fod gofyn i gyfiawnhau na chyfyngu ar faint o ddefnydd a wneir o'r iaith. Nid yw'r ffaith bod yr unigolyn yn ddwyieithog ac yn gymwys yn y Saesneg yn effeithio nac yn cyfyngu ar ei hawl i ddefnyddio'r Gymraeg. O ran egwyddor cydraddoldeb, mae'n hanfodol nad yw defnyddio'r iaith Gymraeg yn arwain at unrhyw anfantais i unrhyw un o'r partïon na'r tystion oherwydd oedi cyn rhestru neu ddiffygion yn y trefniadau a wneir i gael cyfieithu ar y pryd.

Mae'r protocol hwn yn berthnasol i bob achos a gynhelir yn y llysoedd ynadon, gan gynnwys gwrandawiadau sifil, teulu, ieuencid, gorfodi dirwyon ac unrhyw wrandawiadau panel arbenigol.

Cyn y gwrandawriad

1. Nid yw'n ofynnol bod unigolyn yn rhoi rhybudd ymlaen llaw mewn llys ynadon cyn defnyddio ei hawliau o dan Ddeddf Iaith Gymraeg 1993 ond doeth fyddai gwneud hynny er mwyn hwyluso'r trefniadau ac i osgoi gorfod gohirio.
2. Pan dderbynnir rhybudd ymlaen llaw, cymerir y camau priodol er mwyn galluogi'r achos fynd yn ei flaen, naill ai trwy sicrhau bod yr holl bobl perthnasol yn siarad Cymraeg neu sicrhau bod cyfieithydd yn bresennol.
3. Pan na fydd rhybudd ymlaen llaw yn cael ei dderbyn ynglŷn â defnyddio'r iaith Gymraeg, rhaid gwneud pob ymdrech i fynd ymlaen gyda'r achos heb ohiriad. Bydd newid cyfansoddiad y fainc, a/ neu newid y cynghorydd cyfreithiol neu unrhyw eiriolwr yn cael eu hystyried, neu gysylltu ag ein Huned yr Iaith Gymraeg i drefnu i gyfieithydd fod yn bresennol. Dylid gohirio'r achos dim ond os nad oes modd gwneud trefniadau ar y diwrnod

It is the individual's choice to use the Welsh language. The important factor is it's their choice rather than any difficulty with their understanding. Accordingly, the individual who wishes to use the Welsh language in the proceedings, has the right to do so and should not be required to justify or limit the extent to which he does so. The fact that the individual is bilingual and is competent in English does not affect or limit their right to use the Welsh language. Having regard to the principle of equality, it's essential that the use of the Welsh language does not result in any disadvantage to any of the parties or the witnesses by reason of delay in listing or deficiencies in the arrangements made for interpretation.

This protocol applies to all proceedings conducted in the magistrates' courts including civil, family, youth, fines enforcement and any specialist panel hearings.

Pre-hearing

1. There's no obligation on an individual to give prior notice in the magistrates court before exercising rights under the Welsh Language Act 1993 but it's sensible to do so to facilitate the making of arrangements and avoid adjournments.
2. When prior notice is received appropriate steps be taken to enable the case to proceed either by ensuring that all relevant persons speak Welsh or for an interpreter to be in attendance.
3. Where no prior notice is received that the Welsh language will be used, best endeavours should be made for that case to proceed without adjournment. Consideration will be given to changing the constitution of the bench, and or legal adviser, or any advocate or contacting our Welsh Language Unit for an interpreter to attend. Only if arrangements can not be made on the day should the matter be

Darperir esiamplau o'r trefniadau y gellir eu gwneud yn Atodiad A.

4. Dylid cymryd pob cam rhesymol i sefydlu dewis iaith diffynyddion, partiön a thystion ym mhob gwrandawriad rheoli achos, adolygiad cyn treial a gwrandawriad pennu treial.
5. Yn y gwrandawriad cyntaf yn y llys achosion teulu, rhaid i'r cynghorydd cyfreithiol, y cydymaith llys, neu'r Barnwr Rhanbarth gymeryd pob cam rhesymol i gael gwybod a fydd unrhyw barti'n dymuno defnyddio'r iaith Gymraeg yn yr achos. Mae'n arbennig o bwysig sicrhau beth yw iaith gyntaf unrhyw blentyn sy'n rhan o'r achos, a lle bo hynny'n briodol, sicrhau bod gwarcheidwad dwyieithog yn cael ei bennu/phennu i weithredu ar ran y plentyn.
6. Os bydd rhaid gohirio achos, fel bod parti yn cael defnyddio'r iaith Gymraeg, dylai cadeirydd y fainc/y cynghorydd cyfreithiol neu'r Barnwr Rhanbarth egluro wrth ohirio'r achos bod pob ymdrech wedi'i wneud i alluogi mynd ymlaen â'r achos ar y diwrnod hwnnw.
7. Mewn perthynas â threialon pan geir rhybudd ymlaen llaw, bydd y llys yn gwneud trefniadau i'r ynadon/y Barnwr Rhanbarth a'r cynghorydd cyfreithiol/cydymaith llys fod yn ddwyieithog. Fodd bynnag, pan fydd treialon o'r fath yn hir ac yn/neu'n gymhleth, neu er gwaethaf gwneud bob ymdrech i gael ynadon/Barnwr Rhanbarth dwyieithog ond nad oes rhai ar gael, dylid gwneud trefniadau i gyfieithwyr ar y Pryd fod yn bresennol ar gyfer unrhyw barti di-Gymraeg sy'n rhan o'r achos, gan gynnwys ynadon/Barnwr Rhanbarth, cynghorydd cyfreithiol/cydymaith llys ac eiriolwyr y llys.
8. Pan fydd modd i achos fynd yn ei flaen yn gyfan gwbl trwy gyfrwng y Gymraeg, gall y cadeirydd/y cynghorydd cyfreithiol neu'r Barnwr Rhanbarth/y cydymaith llys

adjourned. Examples are provided at Annexe A of arrangements that can be made.

4. Every case management, pre-trial review or trial fixing hearing should take reasonable steps to establish the language choice of defendants, parties and witnesses.
5. At the first hearing in the family court, the legal adviser, court associate or District Judge shall take reasonable steps to ascertain whether any party wishes to use the Welsh language in the proceedings. It is particularly important to ascertain the first language of any child who is the subject of the proceedings and where appropriate, ensure that a bilingual guardian is appointed to act for the child.
6. If a case has to be adjourned so that a party may use the Welsh language, the chairman of the bench/legal adviser or District Judge should in adjourning explain all efforts that were made to enable the case to proceed that day.
7. In relation to trials when prior notice is received, the court will make arrangements for the magistrates/ District Judge and legal adviser/court associate to be bilingual. However when such trials are lengthy and/or complex or despite best endeavours bilingual magistrates/District Judge are not available; arrangements may be made for interpreters to be used for any non Welsh speaking party to the case, including magistrate/District Judge, legal adviser/court associate and court advocates.
8. Where a case can and does proceed entirely through the medium of Welsh the chairman/legal adviser or District Judge/court associate may pronounce the decision

gyhoeddi penderfyniad y llys yn y Gymraeg a'r Saesneg os yw'n angenrheidiol er budd unigolion eraill nad ydynt yn barti yn yr achos, a all fod yn bresennol yn y llys ac nad ydynt yn ddwyieithog er enghraifft y wasg.

9. Ar gyfer dibenion monitro, bydd pob llys yn cadw cofnod o bob achos lle ddefnyddir yr iaith Gymraeg. Dylai cynghorwyr cyfreithiol gadw cofnod o bob achos lle defnyddir yr iaith Gymraeg hefyd.

Cyfieithwyr

10. Pan fydd unrhyw unigolyn yn dewis rhoi tystiolaeth yn y Gymraeg, fe all unrhyw gwestiynau a ofynnir yn Saesneg gael eu cyfieithu i'r Gymraeg er eu budd. Pan fydd y llys yn ymwybodol y bydd cryn dipyn o dystiolaeth yn cael ei chyflwyno, gan arwain at wrandawriad hir, dylid ystyried cael dau gyfieithydd yn bresennol, gwneir hyn er mwyn sicrhau bod y cyfieithwyr yn cael seibiant rheolaidd ac aml, heb oedi neu ymestyn hyd y gwrandawriad yn ddiangen. Bydd y llys ar ol ymgynghori gydag ein Huned yr Iaith Gymraeg ac os bydd yn ystyried ei bod yn briodol, yn penderfynu ar nifer y cyfieithwyr sydd eu hangen.
11. Er mwyn sicrhau bod cyfieithydd ar y pryd Cymraeg yn bresennol, dylai'r llys anfon y ffurflen berthnasol i Uned yr Iaith Gymraeg, a fydd yn trefnu bod cyfieithydd addas ar gael.
12. Dylid rhoi pob cymorth i'r cyfieithwyr i baratoi ar gyfer y gwrandawriad. Bydd Uned yr Iaith Gymraeg yn gwneud cais trwy e-bost i roi copïau o'r cyhuddiad/gwys ac unrhyw ddogfennau perthnasol eraill, megis datganiadau tystion, i'r cyfieithydd ar ddiwrnod y gwrandawriad. Fel hyn, bydd gan y cyfieithydd amser i baratoi a nodi unrhyw derminoleg anarferol neu arbenigol a allai gael ei ddefnyddio yn y gwrandawriad.

of the court in both Welsh and English if that is necessary for the benefit of other individuals, not party to the proceedings, who may be present in court who are not bilingual for example the press.

9. For monitoring purposes, a record will be kept by all courts of cases where the Welsh language is used. Legal advisers should record the use of the Welsh language as directed.

Interpreters

10. When any individual chooses to give evidence in Welsh, any questions put in English, may be translated into Welsh if that assists the individual in giving their evidence in Welsh. When the court is aware that there will be a substantial amount of evidence given leading to a lengthy hearing, consideration should be given whether 2 interpreters should be arranged, this is so that the interpreters have regular and frequent breaks without delaying or extending the length of the hearing unnecessarily. The court having consulted our Welsh Language Unit and if it considers it appropriate to do so shall decide on the number of interpreters required.
11. To secure the services of a Welsh interpreter the court should forward the relevant form to the Welsh Language Unit who will ensure the services of a suitable interpreter.
12. The interpreters should be given every assistance in preparing for the hearing. Our Welsh Language Unit will request by e-mail that copies of charge/summons, and any other relevant documents, such as witness statements be made available to the interpreter on the date of hearing. Allowing the interpreter time to prepare and to note any unusual or specialist terminology which may be used during the hearing.

Dylai staff y llys a'r tribiwnlys wneud yn siŵr bod copiâu dwyieithog o bob llw/cadarnhad ar gael. Hefyd, dylid bod beibl Cymraeg ar gael ym mhob ystafell llys.

Court and tribunal staff must ensure that bilingual copies of all oaths / affirmations are available. Also a Welsh bible should be available in all courtrooms.

Offer cyfieithu

13. Bydd Uned yr Iaith Gymraeg yn egluro i'r cyfieithydd penodedig p'un a fyddant yn dod ag offer cyfieithu eu hunain, neu'n defnyddio offer cyfieithu'r llys.
14. Os oes angen i'r cyfieithydd ddefnyddio offer y llys, bydd Uned yr Iaith Gymraeg yn anfon e-bost at reolwr cyflawni'r llys o leiaf 7 diwrnod cyn y gwrandawriad i sicrhau bod offer cyfieithu'r llys yn gweithio'n iawn, a bod digon o glustffonau ar gael.
15. Mewn achosion lle mae mesurau arbennig wedi'u caniatáu ar gyfer tyst, a bod angen defnyddio cyfieithydd, rhaid i'r llys neu'r tribiwnlys gysylltu ag Uned yr Iaith Gymraeg am gyfarwyddiadau.

Translation equipment

13. Our Welsh Language Unit will clarify with the appointed interpreter whether they will provide and use their own translation equipment, or whether they will use court translation equipment.
14. Where court equipment is to be used; at least 7 days before the hearing our Welsh language Unit will e-mail the court delivery manager to ensure that court translation equipment is in good working order and that sufficient headsets are available.
15. In cases where special measures have been granted for a witness and interpreters are to be used our Welsh Language Unit must be contacted by the court or tribunal for guidance.

ATODIAD A

Mater i'r llys fydd defnyddio unrhyw un o'r opsiynau a nodir isod, a dylid cyhoeddi'r penderfyniad mewn llys agored.

1. Mewn achos lle nad oes tystiolaeth yn cael ei rhoi a bod ffeithiau'n syml a chymharol dibwys er enghraifft meddw ac afreolus neu oryrru ac mai dim ond y cadeirydd sy'n ddwyieithog, gellir bwrw ymlaen â'r achos gyda'r cadeirydd yn cyfieithu yn y llys neu yn yr ystafell ymneilltuo cyn dedfrydu.
2. Pan fydd mwy nag un llys yn eistedd, efallai y bydd yn bosibl ymneilltuo i ad-drefnu aelodaeth y meinciau fel bod modd ffurfio mainc ddwyieithog.
3. Mewn achos lle mae'r partïon i gyd yn ddwyieithog ar wahân i'r erlynydd neu'r swyddog prawf, efallai y bydd yn bosibl

ANNEX A

Applying any of the following options will be a matter for the court and its decision should be announced in open court

1. In a case where evidence is not given and the facts are simple, straightforward and relatively minor for example drunk and disorderly or speeding and only the chairman is bilingual, matters can proceed with the chairman translating in court or in the retiring room before sentencing.
2. When more than one court is sitting it may be possible to retire to arrange for the benches to be reconstituted to allow a bilingual bench to be formed.
3. In a case where all the parties are bilingual with the exception of the prosecutor or probation officer it may be possible to use

defnyddio'r Barnwr Rhanbarth, cyngorydd cyfreithiol neu gydymaith llys i gyfleu'r wybodaeth neu gynorthwyo'r swyddogion hynny.

4. Lle mae'r llys yn cynnwys ynad(on) ac/neu cyngorydd cyfreithiol/cydymaith llys neu Farnwr Rhanbarth sy'n ddwyieithog, yna efallai y bydd yn bosibl i'r unigolyn hwnnw gymryd y ple neu ymdrin â materion rhagarweiniol eraill cyn ystyried sut i fynd ymlaen â'r achos.
5. Lle nad yw'r fainc yn ddwyieithog ond fod y cyngorydd cyfreithiol yn ddwyieithog, efallai y bydd yn bosibl i'r trefniadau cyn treial gael eu gwneud gyda'r cyngorydd cyfreithiol yn gweithredu fel cyfieithydd i'r fainc neu gall y cyngorydd cyfreithiol ddelio â'r materion i gyd ei hun lle maent o fewn ei b/phwerau dirprwyedig barnwrol ef neu hi.

Yr Anrhydeddus Mrs Ustus Nicola Davies

Yr Anrhydeddus Mr Ustus Lewis

Fersiwn 2 – Diwygiwyd Mawrth 2017

the District Judge, legal adviser or court associate to inform or assist those officers.

4. Where the court is constituted of a magistrate(s) and or a legal adviser/court associate or District Judge who is bilingual then it may be possible for that individual to take the plea or deal with other preliminary matters before considering how the case should further proceed.
5. Where the bench is not bilingual but the legal adviser is bilingual it may be possible for pre-trial arrangements to be made with the legal adviser acting as an interpreter for the bench or the legal adviser can deal with all matters where they are within his or her judicial delegated powers.

The Honourable Mrs Justice Nicola Davies

The Honourable Mr Justice Lewis

Version 2 – Amended March 2017

Atodiad iv. Annex iv.

CYFARWYDDYD YMARFER Y TRIBIWNLYS HAEN GYNTAF A'R UWCH DRIBIWNLYS

DEFNYDDIO'R GYMRAEG MEWN TRIBIWNLYSOEDD YNG NGHYMURU

CYFFREDINOL

1. Pwrpas y Cyfarwyddyd Ymarfer hwn yw adlewyrchu egwyddor Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gydradd wrth weinyddu cyfiawnder yng Nghymru.
2. Yn y Cyfarwyddyd Ymarfer hwn ystyr "achos Cymreig" yw achos sydd gerbron y Tribiwnlys lle mae pob "parti unigol" ynddo yn byw yng Nghymru neu sydd wedi ei ddsbarthu fel achos Cymreig gan y Tribiwnlys. Mae 'Parti Unigol' yn barti nad yw'n un o Adrannau neu Asiantaethau'r Llywodraeth yw "parti unigol". Lle nad yw pob un o'r "partion unigol" yn byw yng Nghymru bydd y Tribiwnlys yn penderfynu a ddylai'r achos gael ei ddsbarthu fel achos Cymreig ai peidio.

DEFNYDDIO'R GYMRAEG

3. Mewn achos Cymreig gall y Gymraeg gael ei defnyddio gan unrhyw barti neu dystion neu mewn unrhyw ddogfen a osodir gerbron y Tribiwnlys neu (yn ddarostyngedig i'r darpariaethau rhestru isod) mewn unrhyw wrandawriad.

RHESTRU

4. Oni bai nad yw'n rhesymol ymarferol gwneud hynny rhaid i barti, neu ei gynrychiolydd, hysbysu'r Tribiwnlys 21 diwrnod cyn unrhyw wrandawriad mewn achos Cymreig y bydd y Gymraeg yn cael ei defnyddio gan y parti, ei gynrychiolydd, unrhyw dyst sydd i'w alw gan y parti hwnnw neu mewn unrhyw ddogfen sydd i'w chyflwyno gan y parti.

PRACTICE DIRECTION FIRST-TIER AND UPPER TRIBUNAL

USE OF THE WELSH LANGUAGE IN TRIBUNALS IN WALES

GENERAL

1. The purpose of this Practice Direction is to reflect the principle of the Welsh Language Act 1993 that in the administration of justice in Wales, the English and Welsh languages should be treated on a basis of equality.
2. In this Practice Direction "Welsh case" means a case which is before the Tribunal in which all "individual parties" are resident in Wales or which has been classified as a Welsh case by the Tribunal. An "individual party" is a party other than a Government Department or Agency. Where not all of the "individual parties" are resident in Wales the Tribunal will decide whether the case should be classified as a Welsh case or not.

USE OF THE WELSH LANGUAGE

3. In a Welsh case the Welsh language may be used by any party or witnesses or in any document placed before the Tribunal or (subject to the listing provisions below) at any hearing.

LISTING

4. Unless it's not reasonably practicable to do so a party, or their representative, must inform the Tribunal 21 days before any hearing in a Welsh case that the Welsh language will be used by the party, their representative, any witness to be called by that party or in any document to be produced by the party.

5. Os yw'r achos yn apel yn yr Uwch Dribiwnlys a bod y Gymraeg wedi cael ei defnyddio yn y Tribiwnlys islaw, rhaid i Reolwr y Tribiwnlys wneud trefniadau ar gyfer dal i ddefnyddio'r Gymraeg yn yr achos gerbron yr Uwch Dribiwnlys.
6. Lle bo'n ymarferol, rhaid rhestru gwrandawriad lle mae'r Gymraeg i'w defnyddio gerbron Tribiwnlys sy'n siarad Cymraeg a, lle mae angen cyfleusterau cyfieithu, mewn lleoliad sydd â chyfleusterau cyfieithu ar y pryd.

CYFIEITHWYR AR Y PRYD

7. Pryd bynnag y bydd angen cyfieithydd ar y pryd i gyfieithu tystiolaeth o'r Saesneg i'r Gymraeg neu o Gymraeg i'r Saesneg, bydd Rheolwr y Tribiwnlys y gwrandewir yr achos ynddo yn sicrhau presenoldeb cyfieithydd y mae ei enw wedi ei gynnwys yn y rhestr o gyfieithwyr cymeradwy.

TYSTION

8. Pan fydd yn ofynnol i dyst mewn achos lle y gellir defnyddio'r Gymraeg roi tystiolaeth ar lw neu gadarnhad, rhaid i'r Tribiwnlys hysbysu'r tyst y gall dyngu'r llw neu roi cadarnhad yn Gymraeg neu Saesneg fel y myn.
9. Gwneir y Cyfarwyddyd Ymarfer hwn gan Uwch Lywydd y Tribiwnlysoedd gyda chytundeb yr Arglwydd Ganghellor. Fe'i gwneir gan arfer pwerau a roddir gan Ddeddf Tribiwnlysoedd, Llysoedd a Gorfodaeth 2007.

YR ARLWYDD USTUS CARNWATH UWCH
LYWYDD Y TRIBIWNLYSOEDD

30 Hydref 2008

5. Where the proceedings are on appeal to the Upper Tribunal and the Welsh language was used in the Tribunal below, the Tribunal Manager must make arrangements for the continued use of the Welsh language in the proceedings before the Upper Tribunal.
6. Where practicable, a hearing in which the Welsh language is to be used must be listed before a Welsh speaking Tribunal and, where translation facilities are needed, at a venue with simultaneous translation facilities.

INTERPRETERS

7. Whenever an interpreter is needed to translate evidence from English into Welsh or from Welsh into English, the Tribunal manager in whose tribunal the case is to be heard must ensure that the attendance is secured of an interpreter whose name is included in the list of approved interpreters.

WITNESSES

8. When a witness in a case in which the Welsh language may be used is required to give evidence on oath or affirmation the Tribunal must inform the witness that they may be sworn or affirm in Welsh or English as they wish.
9. This Practice Direction is made by the Senior President of Tribunals with the agreement of the Lord Chancellor. It is made in the exercise of powers conferred by the Tribunals, Courts and Enforcement Act 2007.

LORD JUSTICE CARNWATH SENIOR PRESIDENT
OF TRIBUNALS

30 October 2008

Atodiad v. Annex v.

Tribiwnlysoedd Cyflogaeth (Cymru a Lloegr)

Cyfarwyddyd Ymarfer Llywyddol (ar yr iaith Gymraeg)

1. Mae Rheoliad 11 Rheoliadau Tribiwnlysoedd Cyflogaeth (Cyfansoddiad a Rheolau Gweithdrefnol) 2013 (“y Rheoliadau”) yn caniatáu i’r Llywydd wneud Cyfarwyddiadau Ymarfer ynghylch gweithdrefn Tribiwnlysoedd Cyflogaeth yn yr ardal y mae’r Llywydd yn gyfrifol amdani. Pwrpas y Cyfarwyddyd Ymarfer hwn yw adlewyrchu egwyddor Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, sef, wrth weinyddu cyfiawnder yng Nghymru, y dylid trin y Gymraeg a’r Saesneg yn gyfartal. Mae’n berthnasol i’r holl achosion gerbron y Tribiwnlysoedd Cyflogaeth yng Nghymru.
2. Mae adran 22(1) Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 yn rhoi’r hawl i unrhyw “barti, tyst neu unigolyn arall” sy’n dymuno defnyddio’r Gymraeg mewn unrhyw achos cyfreithiol yng Nghymru wneud hynny.
3. Ym mhob achos lle mae’n bosibl y gall y Gymraeg gael ei defnyddio gan unrhyw barti neu dyst (neu mewn unrhyw ddogfen y caniateir ei rhoi gerbron y tribiwnlys), rhaid i’r partion neu eu cynrychiolwyr hysbysu swyddfa weinyddol y Tribiwnlys yng Nghaerdydd fel y gellir gwneud trefniadau priodol ar gyfer rheoli a rhestru’r achos. Mae dwy ffordd y gallant wneud hynny:

Employment Tribunals (England and Wales)

Presidential Practice Direction (on the use of the Welsh language)

1. Regulation 11 of the Employment Tribunals (Constitution and Rules of Procedure) Regulations 2013 (“the Regulations”) allows the President to make Practice Directions about the procedure of Employment Tribunals in the area for which the President is responsible. The purpose of this Practice Direction is to reflect the principle of the Welsh Language Act 1993 that, in the administration of justice in Wales, the English and Welsh languages should be treated equally. It applies to all proceedings before the Employment Tribunals in Wales.
2. Section 22(1) of the Welsh Language Act 1993 gives the right for any “party, witness or other person” who desires to use Welsh in any legal proceedings in Wales to use it.
3. In every case in which it is possible that the Welsh language may be used by any party or witness (or in any document which may be placed before the tribunal), the parties or their representatives must inform the tribunal’s administrative office in Cardiff so that appropriate arrangements can be made for the management and listing of the case. There are 2 ways in which they may do so:

- | | |
|---|--|
| <p>3.1 Mewn rhai mathau penodol o achosion, mae'r tribiwnlys yn cynnal gwrandawriad rhagarweiniol at ddibenion rheoli achosion o dan reol 53(1)(a) Rheolau Gweithdrefnol y Tribiwnlysoedd Cyflogaeth, fel y nodir yn Atodlen 1 y Rheoliadau. Er nad yw'n orfodol iddynt wneud hynny, gofynnir i bartion gwblhau agenda cyn gwrandawriad rhagarweiniol o'r fath. Mae fersiwn ddwyieithog Cymraeg-Saesneg o'r agenda ar gael i'w defnyddio yng Nghymru. Dylai parti sy'n dymuno defnyddio'r Gymraeg ddangos eu dymuniad i wneud hynny drwy ateb "ydw" yng nghwestiwn 1.3 yr agenda hon.</p> | <p>3.1 In certain types of case, the tribunal convenes a preliminary hearing for case management purposes under rule 53(1) (a) of the Employment Tribunals Rules of Procedure, as set out at Schedule 1 of the Regulations. Although it is not compulsory for them to do so, parties are asked to complete an agenda before such a preliminary hearing. A bilingual Welsh-English version of the agenda is available for use in Wales¹. A party who wishes to use Welsh should signify their wish to do so by answering "yes" at question 1.3 of this agenda.</p> |
| <p>3.2 Ym mhob achos arall, gall parti, tyst neu unigolyn arall sy'n dymuno defnyddio'r Gymraeg mewn achosion gerbron y tribiwnlysoedd cyflogaeth yng Nghymru gyfleu eu dymuniad i wneud hynny drwy gysylltu â swyddfa weinyddol y Tribiwnlys yng Nghaerdydd. Croesewir gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg neu Saesneg.</p> | <p>3.2 In all other cases, a party, witness or other person who desires to use Welsh in proceedings before the Employment Tribunals in Wales may signify their wish to do so by contacting the tribunal's administrative office in Cardiff. Correspondence and telephone calls are welcome in Welsh or English.</p> |
| <p>4. Bydd swyddfa weinyddol y Tribiwnlys, mewn ymgynghoriad â Barnwr Cyflogaeth Rhanbarthol Cymru, yn sicrhau bod achos lle defnyddir y Gymraeg yn cael ei restru lle bynnag y bo'n ymarferol gerbron Tribiwnlys Cymraeg. Mae hyn yn golygu Barnwr Cyflogaeth Cymraeg ac, mewn achos sy'n gofyn am aelodau nad ydynt wedi cymhwyso yn y gyfraith, aelodau nad ydynt wedi cymhwyso yn y gyfraith sy'n siarad Cymraeg. Bydd swyddfa weinyddol y Tribiwnlys hefyd yn trefnu cyfleusterau cyfieithu ar y pryd os oes eu hangen.</p> | <p>4. The tribunal's administrative office, in consultation with the Regional Employment Judge for Wales, will then ensure that a case in which the Welsh language is to be used is listed wherever practicable before a Welsh speaking tribunal. This means a Welsh speaking Employment Judge and, in a case requiring non-legal members, Welsh speaking non-legal members. The tribunal's administrative office will also arrange simultaneous translation facilities if they are required.</p> |
| <p>5. Os oes angen cyfieithydd ar y pryd i gyfieithu tystiolaeth o'r Saesneg i'r Gymraeg neu o'r Gymraeg i'r Saesneg, bydd swyddfa weinyddol y Tribiwnlys yn cysylltu ag Uned yr Iaith Gymraeg a fydd yn trefnu i gyfieithydd achrededig fod yn bresennol.</p> | <p>5. If an interpreter is needed to translate evidence from English into Welsh or from Welsh into English, the tribunal's administrative office will contact our Welsh Language Unit who, in turn, will ensure the attendance of an accredited interpreter.</p> |

6. Fel y bydd pob tyst yn cael ei alw yn ystod y gwrandawriad, rhoddir gwybod iddynt y gallant dyngu llw neu gadarnhau yn Gymraeg neu yn Saesneg yn ôl eu dymuniad.

7. Mae'r cyfarwyddyd ymarfer hwn wedi'i gymeradwyo gan Uwch Lywydd y Tribiwnlysoedd a'r Arglwydd Ganghellor o dan adran 7A(2C) Deddf Tribiwnlysoedd Cyflogaeth 1996. Daeth i rym ar 14 Medi 2020.



Y Barnwr Barry Clarke Llywydd

6. As each witness is called during the hearing, they will be informed that they may be sworn or may affirm in Welsh or English as they wish.

7. This Practice Direction has been approved by the Senior President of Tribunals and the Lord Chancellor under section 7A(2C) of the Employment Tribunals Act 1996. It has effect from 14 September 2020.



Judge Barry Clarke President

Atodiad iv. Annex iv.

Dangosyddion perfformiad

Gweithredu a monitro'r cynllun

- DP1** Canran staff sy'n gallu siarad Cymraeg fesul gweithle.
- DP2** Canran y llysoedd/swyddfeydd tribiwnlys sy'n adlewyrchu proffil ieithyddol yr ardal a wasanaethir ganddynt.
- DP3** Canran staff sydd wedi derbyn hyfforddiant i lefel penodol yn ystod y flwyddyn.
- DP4** Canran staff sy'n dysgu Cymraeg.
- DP5** Nifer a chanran y staff sydd wedi derbyn hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith.

Trefniadau gweinyddol

- DP6** Nifer a chanran o gytundebau a gafodd eu monitro sy'n cydymffurfio â gofynion y cynllun iaith.

Performance indicators

Implementing and monitoring the scheme

- PI1** Percentage of staff that can speak Welsh in each workplace.
- PI2** Percentage of courts/tribunal offices that reflect the language profile of the areas they serve.
- PI3** Percentage of staff that have received training to a specific level during the year.
- PI4** Percentage of staff that are learning Welsh.
- PI5** Number and percentage of staff that have received language awareness training.

Administrative arrangements

- PI6** Number and percentage of agreements monitored that comply with the language scheme.

